

UDK: 347.62

Izvorni znanstveni članak

Dijana JAKOVAC-LOZIĆ, redovita profesorica u trajnom zvanju
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu

“ROD” PROTIV “SPOLA” – POLAZIŠTE NA PUTU RAZARANJA BRAKA I OBITELJI

Velika je snaga istine, jer se ona sama lako brani
od ljudskog oštroumlja, lukavosti, dosjetljivosti
i svih smišljenih zamki.

*(O magna vis veritatis, quae, contra hominum ingenia,
calliditatem, sollertiam, contraque fictas omnium insidias,
facile se per se ipsa defendat).*

Cicero – Pro Cael. 26, 63.

Sažetak

Autorica u ovom radu razmatra još jedan od rušilačkih mehanizama na putu uništavanja postojećeg i izgradnje nekog novog društvenog poretka u kojem tradicionalnoj obitelji nema mjesta. Riječ je o rodnoj ideologiji koja teži društvu bez razlike između spolova, čime se dokida sam antropološki temelj obitelji. Njome se biološki spol kao prirodna datost s jedne strane, i društveno-kulturna uloga spola (koja bi se mogla nazvati “rodom”) pokušavaju odijeliti, a s ciljem ukidanja svih razlika između muškaraca i žena, ostvarenja denaturalizacije spolova. Dovoljno je htijenje, želja pojedinca da bude ono što hoće i kad hoće, a sve pod parolama prava na izbor, jednakost, nediskriminaciju. Živimo u vremenu olakog zaodijevanja ljudskih želja habitom ljudskih prava. Datost i fiksnost „spola“ u odnosu na fluidnost i varijabilnost “roda”, gubi bitku.

Međunarodna zajednica je svoju osjetljivost na raznorodnost ljudskih želja već potvrdila. Upravo ona, na razne načine, a posebno kroz dokumente Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe i Europske unije, te sudsku praksu, predstavlja snažan generator takvih ideja, nerijetko kroz dokumente sa zdravorazumski prihvatljivim nazivom ali i dobro zamaskiranom suštinom.

Cilj ovog rada je razotkriti i posvijestiti pozadinu, te ukazati na posljedice takvog subverzivnog nastojanja usmjerenog protiv vrijednosti tradicionalne obitelji i braka. Obitelji, kao jedinog jamstva opstojnosti civilizacije. Također, ovaj rad bi trebao poslužiti i kao upozorenje nacionalnim pravnim sustavima o nužnosti ulaganja više razine ozbiljnosti i odgovornosti kod prihvaćanja pojedinih dokumenata međunarodne zajednice.

Ključne riječi: spol i/ili rod, obitelj i brak, Ujedinjeni narodi, Vijeće Europe, Europska unija.

1. Uvod

Živimo u vremenu «... novih oblika porobljavanja unatoč tome što ih se pokušavalo predstaviti istinskom emancipacijom».¹ Naime, svjedoci smo bespoštedne borbe protiv svega ukorijenjenog u prirodu, u narav, u tradiciju. Na meti se našao čovjek kao osoba, kao duhovno-tjelesno biće, spol-

1) Matulić, T: *Metamorfoze kulture*, Glas Koncila, Zagreb, 2009., str. 707.

no biće s jasnim biološkim datostima, kao etičko biće, kao zamašnjak bračnog i obiteljskog života, a time i jamac opstojnosti civilizacije. Ta rušilačka snaga izrastala je iz feminističkih pokreta šezdesetih godina prošlog stoljeća koji su razložnost postojećih socijalnih razlika između muškaraca i žena prepoznavali isključivo u razlici među spolovima. Takve ideje rezultirale su stvaranjem pojma *rod* koji se može odrediti kao socijalna uloga koja se pripisuje spolu. Rod je, dakle, plod norme, društveni standard. On definira razliku društvenih odnosa između muškaraca i žena ovisno o njihovom spolu. I dok je spol biološka, prirodna, naravna odrednica pojedinca, dotle bismo *rod* mogli nazvati *društvenim spolom*. Danas se naravne, biološke datosti nastoje pregaziti snagom društvene standardizacije.

Zagovornici rodne ideologije (*genderizma*) smatraju da se čovjek rađa *neutralan*, točnije, da se nitko ne rađa kao žena ili muškarac, već da takvima postajemo, te da je čovjek po spolu determiniran i neslobodan, a po rodu samoodređen i slobodan. Zagovornici takvih ideja pojedinca ne određuju po *kriteriju spola* (muškarac/žena), već po *kriteriju spolnosti*, točnije, seksualne orijentacije. Iz njihovog kuta gledanja, oni razaznaju lepezu rodova koji su ništa drugo do li plod kultura, odnosno, subkultura u kojima se živi. Ono prirodno, naravno u čovjeku jest upravo ono što je izvoriste njihovih frustracija i problema. U ime željene jednakosti (s početka teksta) ide se i dalje - žele ukinuti sve razlike između muškaraca i žena, ostvariti potpuno nerazlikovanje spolova, ide se ka denaturalizaciji spolova. Međutim, ne smijemo smetnuti s uma da se ovakvom igrom, bolje rečeno manipulacijom, riječi i sadržaja, dolazi do toga da se "potvrđivanje jednakosti" pokušava poistovjetiti s "brisanjem razlika".

Dakle, od prvotnog cilja – ukidanja privilegija rezerviranih za muškarce, 'napređovalo' se do nijekanja važnosti prirodne datosti – spolne pripadnosti, a kategorija spolnosti kao društvene datosti preuzela je primat kojim svatko operacionalizira ovisno o potrebi, društvenom trenutku, političkim i inim potrebama. Alkemičari *genderizma*, na čelu sa sveučilišnom profesoricom Judith Butler², smatraju "... da se dekonstrukcijom binarnoga muškog/ženskog roda i razobličavanjem tradicionalnog razmišljanja o rodu, može postići nova jednakost, gdje ljudi neće biti ograničeni svojim muškim i ženskim ulogama. Za Judith Butler rod treba biti fluidan i varijabilan. Za nju je istinska jednakost nemoguća ako su muškarci i žene fundamentalno različiti i odvojeni entiteti ..., na rod bi se trebalo gledati kao na nešto slobodnolebdeće i fluidno, a ne fiksno"³. J. Butler, dakle, izlazi iz klasično feminističkog stava koji je, boreći se za ravnopravnost muškaraca i žena, upravo naglašavao razlike među spolovima. To je teorija postfeminističke spolno/rodne rasprave.

Takva potreba slobode izbora, jednakosti i nediskriminacije generirala je cijelim spektrom želja koje spremno zaodjenusmo habitom ljudskih prava, tipa istospolnih brakova (koji su tek prva karika u lancu *tvorevina* koje bi se nazivale brakom i uživale obiteljskopravnu zaštitu)⁴; reproduktivnih prava (prava žena na pobačaj, surogat majčinstva i sl.), kao i prava odlučivanja o okončanju ljudskog života (eutanziji); prava transrodnih/transseksualnih osoba⁵ nastalih, dakle, kao produkt rasprava o pitanjima domašaja spolnih razlika, a koje su kao supstrat iznjedrile jednakosti među rodovima.

Posljedično, ništa manje značajno, nije i edukacijsko i ideološko ustrojavanje djece kroz vrtičke i školske programe⁶ (zdravstveni odgoj i slične "odgoje"), da bi uskoro isto prestalo biti predmetom polemiziranja i postalo dijelom života, neke nove stvarnosti lišene svih prepreka naravne datosti. U posljednje vrijeme čak pravo uzima sebi za zadatak porobljavanje, točnije, zlostavljanje i tih

2) Judith Butler je jedna od najpoznatijih teoretičarki *genderizma* u svijetu. Zaposlena je na kalifornijskom Sveučilištu (Berkeley).

3) Poljaković I., Dodig G., (Ne)znanstvene rodne teorije, Crkva u svijetu, 50 (2015), br. 1, str. 37.

4) Jakovac-Lozić, D.: *Hrvatska obitelj u procijepu između tradicionalnog poimanja i međunarodnih očekivanja*, Izlaganje na godišnjoj znanstvenoj konferenciji Akademije pravnih znanosti RH, održanoj 16. i 17. lipnja 2016. godine u Splitu, Godišnjak Akademije pravnih znanosti RH (čije se objavljivanje očekuje sredinom 2017.).

5) Transrodne/transseksualne osobe su one koje negiraju da se spol određuje prema spolnim organima tj. imaju problem pri identificiranju sa spolom kojeg imaju po rođenju i/ili one koje po svojim spolnim organima pripadaju jednom spolu, a same se doživljavaju kao pripadnici drugog spola. Takve osobe imaju jasnu želju i namjeru promijeniti svoj spol ili su ga već djelomično ili potpuno promijenile (psiko-fizičkom i hormonalnom terapijom, te operacijom), svoje tijelo, izražavajući na drugi način svoj spolni identitet i osjećaj samoga sebe.

6) Kad je riječ o programima, čak je i HRT u sklopu programa za djecu i mlade školskog uzrasta, te njihove nastavnike pokrenuo novi portal pod nazivom "Projekt drugi" u kojemu promovira rodnu ideologiju kao i redefiniranje braka i obitelji, <http://projektdrugi.hrt.hr teme/lgbtq-populacija/>, (17. 3. 2017.).

najranjivijih društvenih skupina i inficiranje istih zabludama "nove antropološke hereze" ("*nuova eresia antropologica*"). Naime, Odbor ministara Vijeća Europe (dalje: VE) je u ožujku 2017. godine prihvatio novu *Strategiju o pravima djeteta 2016-2021.* koja je predstavljena i proglašena na konferenciji VE održanoj pod nazivom "*Dostizanje najviše razine prava djeteta*"⁸ u Sofiji 2016. godine. Sam naziv provocira zanimanje i budi nadu u dobro. No, nažalost, *falsa lectio*, (v. *infra*). "Pod izlikom borbe protiv pretpostavljene diskriminacije (među odraslima), promiče se jedna druga, zbiljska i još teža, među djecom. Bilo bi, naime, uspostavljeno zakonom to da jedna djeca mogu *a priori* rasti na temelju odnosa prema dvama roditeljima i – da druga, u polazištu, budu lišena te mogućnosti. Lišena isto tako onog elementarnog dobra – čitkosti vlastite filijacije"⁹

Pitamo se s pravom – zašto? Više ili manje skriveni utjecaji i djelovanja svjetskih centara moći, političkih elita, ohrabrenih stavovima i podrškom brojnih međunarodnih organizacija, na podmucao ali vrlo učinkovit način djeluju na metamorfozu ljudske svijesti, istom manipulirajući i trujući je ideologijom roda, uspješno stvarajući jedno potpuno novo civilizacijsko ozračje u kojem se, pod krinkom slobode i tolerancije podrivaju temeljne ljudske, a samim tim i društvene vrjednote (brak, obitelj, rađanje i umiranje promatrani ne samo kroz /vjerničku/ prizmu svetosti života, već i kroz /laiciziranu/ svjetovnu dimenziju opstojnosti društva). Iz svega se jasno razaznaje gubitak spone između stvora i Tvorca, između čovjeka i Apsoluta.

Posljedično, u takvim okolnostima, "... prepušten jedino razumu, udaljavajući se od načela naravnog zakona", "zakonodavac postaje obavezan u najboljem slučaju šutjeti, a u najgorem poreći samoga sebe"¹⁰ Čini se da se sve ozbiljnije priklanja potonjemu, a o čemu nam svjedoči nedavno objavljena, rekli bismo, prva knjiga¹¹ koja nudi multidisciplinarni pristup (medicinsko-psihološki, vjerski, pravni) ovoj problematici ali svakako s naglaskom upravo na pravnom položaju transeksualnih i transrodnih osoba čiji broj je u stalnom porastu.¹²

2. Uloga međunarodnih organizacija u eri diktature relativizma

2.1. Ujedinjeni narodi

Ujedinjene narode (dalje: UN), s pravom, treba doživljavati kao ključni generator uzleta i obdržavanja relativističkog prevrata, a što dolazi do izražaja, između ostaloga, i u provedbi "rodno osviještena politike" (*gender mainstreaming*). UN koji bi trebao biti u službi svekolikog, općeg dobra,

7) Invernizzi, M.: *Mons. Anarella contro l'ideologia del gender*, 17. 2. 2011., http://www.mpvgarda.org/files/download/2011-10-17_Contro_ideologia_gender.pdf (16. 3. 2017.).

8) *High Level Conference in Sofia – Children's Rights*, www.coe.int/en/web/children/sofia2016

9) Lacroix, X.: *Konfuzija rodova*, Zagreb, 2014., str. 54-55.

10) Kardinal R. Sarah, povodom desete obljetnice Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu, održao je 1. lipnja 2016. godine predavanje na temu "*Obitelj naspram rodne ideologije*". Predavanje je u cijelosti objavljeno i nalazi se na stranici: http://www.laudato.hr/pdf-s/HKS_kardinal-Robert-Sarah.aspx, (18. studenoga 2016.).

11) Uzevši u razmatranje zakonodavstva pojedinih europskih, azijskih, južnoameričkih država i SAD-a, uspoređujući različite pristupe i zahtjeve pojedinih država knjiga donosi i preporuke za bolju praksu i zakonodavne reforme. Vidi: Scherpe, J. M. (ed.), *The Legal Status of Transsexual and Transgender Persons*, Intersentia, Cambridge-Antwerp-Portland, December 2015.

12) Primjera radi, u SAD-u danas postoji približno 1,4 milijuna transrodnih odraslih osoba (0,6% stanovništva) i 150.000 transrodnih tinejdžera (u dobi od 13 do 17 godina). U SAD-u porast "vidljivosti" i priznavanja prava transrodnih osoba, popraćen je i porastom prava u sferi zdravstvenog osiguranja takvih osoba. Tome pogoduju sve učestaliji konsensus struke glede medicinske potrebe rodne tranzicije, novije pravne interpretacije zabrane omogućavanja diskriminacije spram takvih osoba i rastući dokazi u izvješćima koja uključuju transrodne osobe, a koji ukazuju na isplativost takvog pristupa, u: Herman J.L., Fores A.R., Brown T.N.T., Wilson B.D.M., Conron K.J., *Age of individuals who identify as transgender in the United States*, Williams Institute, Los Angeles, 2017, <http://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/TransAgeReport.pdf>, (18. travnja 2017.).

Te osobe se nerijetko prikazuju kao žrtve diskriminacije, između ostalog i po pitanju participiranja u ostvarivanju zdravstvenih usluga, u okviru radnopravnih odnosa, izložene su uznemiravanju na javnim mjestima i sl. Takva iskustva, navodno, pogoršavaju njihovo zdravstveno stanje (depresiju, anksioznost, HIV infekcije). U mnogim priručnicima o mentalnim poremećajima koristi se pojam *rodne disforije* koja bi predstavljala kliničku sliku trasrodnih osoba koje su se našle "u nesuglasju između rodnog identiteta i spola kojeg su dobile rođenjem". Standardi kojima se saniraju posljedice rodne disforije podrazumijevaju rodnu tranziciju, a koja uključuje stručna savjetovanja na planu poboljšanja psihičkog zdravlja, kao i hormonske terapije, operativne zahvate i sl. Opširnije u: Baker, K.E.: *Perspective: The Future of Transgender Coverage*, The New England Journal of Medicine, Massachusetts Medical Society, 2017, Apr 5. doi: 10.1056/NEJMp1702427.

postao je sluga koji strpljivo visi na ustima svoga, po djelima njegovim, prepoznatljivog gospodara.

Sociologinja G. Kuby,¹³ u svom djelu *Nova ideologija seksualnosti* ovakvo stanje naziva "neprijepornim kulturnim propadanjem kojemu smo svjedoci", ističući da, "u središtu ovoga procesa stoji ukidanje norma na području spolnosti," te upozorava da "treba dobro promisliti koja je cijena činjenice da se spolnosti oduzima njezin istinski smisao: sjedinjenje muškarca i žene u ljubavi i rađanje potomstva. Cijena su: slom obitelji, pobačaj, opustošen život tolikih mladih ljudi, AIDS, demografski preokret"¹⁴, zaključuje Kuby. U tom smislu, poziva se i na djelo engleskog antropologa J. D. Unwina *Sex and Culture* koji je ustvrdio: "što je veće ograničavanje spolnosti, to je veća razina kulture; što je manje ograničavanje spolnosti, to je manja razina kulture."¹⁵ I toga smo, nažalost, svjedoci.

Nedavno je svijet dobio, do danas, nepoznatu kategoriju "ekoseksualaca"¹⁶ koji manifestiraju svoj "stav" ekološki osviještenih na novi način (vođeci ljubav s drvećem) i tako identificiraju i izražavaju svoju seksualnost, ističući kako je 'gay tako yesterday'. Oni koji su pokušali katalogizirati poznate vidove "ljudske seksualnosti" – što god to bilo – do sada su identificirali osamdeset varijacija, tj. grupa koje same sebe definiraju preko svoje seksualnosti. Prateći tijek događanja i izvanredno razumijevanje međunarodne zajednice za ostvarenje pojedinca kroz dimenziju seksualnosti, možemo očekivati da će uskoro ulicama, bez skanjanja, šetati i oni koji to, za sada, rade vrlo stidljivo, ljudi koji žive poput životinja.¹⁷ Pitamo se, s pravom, mogli li se i takvi, pozivajući se ne na svoj fetiš, nego na seksualnu orijentaciju zalagati za ozakonjenje, primjerice, sodomije? Pitamo se, strahujući: hoće li se skoro zaustaviti trend uzmicanja razuma pred rušilačkom snagom ludosti? Nažalost, u eri kada se čovjek osijeća Bogom, a društvena zajednica "osviještenom", imat ćemo potpuno iščašeni tretman raznorodnih bolesti, patoloških, abnormalnih stanja, imat ćemo sve ono što već imamo i "još više ljudskih prava".

Svjedoci smo naplavina koje zapljuskuju svijet već duže vrijeme, a koje stižu iz istog izvorišta – prvenstveno, Ujedinjenih naroda. U takvom ambisu muško i žensko, brak muškarca i žene, obitelj kao stub društva i jamac postojnosti civilizacije, postaju bezvrijedni, nezanimljivi, nebitni, postaju, rekli bismo, i svojevrсни teret u ovako nametnutoj, neprirodnoj društvenoj klimi diktature relativizma, utoliko što se doživljavaju kao antipod i mjerilac vrijednosti "suvremenih, domišljenih rješenja" koja za cilj imaju, u prvom redu, po kriteriju spolnosti određeno, društvo sretnih ljudi.

Prevaliraju "revolucionari" novog doba: "rodovi", a ne "spolovi". Rodovi kao potke neke nove antropologije, odraz deregulacije već pomalo *dosadne* i *prevaziđene* binarne spolnosti, rodovi koji su u znaku atribucija slobode, fluidnosti, fleksibilnosti, osobnog pronalaska, izbavljanja duha iz okova tijela, zadovoljstva i užitka; bitni su "roditelji A i B (nekada i C i D)", a ne više "majka/žena i otac/muškarac", jer se prve i nudi i prihvaća kao odraz slobode, bogatstva različitosti u kojima djeca ali i oni sami mogu uživati beskonačno, odraz su nediskriminacije, tolerancije, prihvaćanja, zrelosti društvene zajednice. No to nije dovoljno, poželjno je što češće ulaziti i, pri tome, izgaziti tuđi posjed "prava na život i smrt" (nerodenog, starijeg, bolesnog, nemoćnog) jer to je nešto što iskonski pripada Apsolutu, Dobru, a cilj je devastirati sve što od Njega i po Njemu dolazi.

To su tek djelići onoga što se u svijetu relativizma u kojem živimo (a čija populacija grca u bijedi, gladi, neimaštini, nasilju, ratovima, iskorištavanju, koja živi u egzilu, koja postaje žrtva ekoloških katastrofa i sindroma i koja je upravo u eri ljudskih prava zapravo najobespravljenija) nameće kao test i ispit demokracije, antidiskriminacije, tolerancije, slobodoljubivosti, poštivanja ljudskih prava. I čovjek se zapita, dokle? Postoje li uopće granice totalitarističkih zahvata kojima se porobljavaju ljudske duše i životi? Vjerujemo, da. Ali, još uvijek se ne razaznaju. Što se to događa da u svijetu, još uvijek, većinska populacije kršćanske, ali isto tako i ine druge vjerski obojene provenijencije zatvara oči pred pupanjem ove patološke protuberance? Tim više kada znamo kojeg izvora smo voda.

13) Gabriele Kuby je ugledna njemačka sociologinja koja je objavila više zapaženih knjiga o suvremenim društvenim kretanjima i kulturološkim fenomenima.

14) Kuby, G.: *Nova ideologija seksualnosti – Izazovi i opasnosti gender revolucije*, Verbum, Split, 2010., str. 8-9.

15) Op. cit., str. 9.

16) *Ekoseksualci*, <http://www.dnevno.hr>, (25. studenoga 2016.).

17) Riječ je, primjerice, o ljudima koji dugi niz godina žive poput pojedinih životinja. Tako je nedavno, u jednoj reportaži TLC-a, prikazan svakodnevi život čovjeka koji se oblači kao pas, ponaša se kao pas, živi u psećoj kućici, jede pseću hranu, odbija govoriti, laje poput psa, izlazi u javnost takav.

Službeni stav Katoličke Crkve po ovom pitanju jasno je čitljiv i iz Kompendija socijalnog nauka Crkve¹⁸ prema kojemu *svatko, muškarac i žena, treba priznati i prihvatiti svoj spolni identitet... koji je nužan jer predstavlja objektivni uvjet za nastanak braka*. Usudili bih se nadovezati na jedino moguću slijed – ... a time i nastanak obitelji kao jezgre društva.

Sveta Stolica je jasno izrazila svoje protivljenje "rodnoj ideologiji". Papa Franjo je u svojoj Posinodalnoj apostolskoj pobudnici *Amoris Laetitia* (Radost ljubavi)¹⁹, u drugom poglavlju (*Stvarnost i izazovi obitelji*) naglašavajući presudnu ulogu dobrobiti obitelji za budućnost svijeta i Crkve, ukazao na „izazove koji proizlaze iz raznih oblika jedne ideologije, koja se općenito naziva rodnom ideologijom, koja *niječe naravnu razliku i uzajamnost između muškarca i žene. Ta ideologija zamišlja društvo bez razlika između spolova, čime dokida sam atropološki temelj obitelji. Pokreće obrazovne nacрте i zakonodavna usmjerenja kojima promiče poimanje osobne samosvijesti i osjećajne bliskosti, koji su korjenito odcijepljeni od bioloških razlika između muškarca i ženel. Ljudska se samosvijest tako predaje u ruke individualističkom izboru, koji se s vremenom može i mijenjati.*²⁰ Zabrinjava činjenica što se neke od tih ideologija, koje teže odgovoriti na određene, katkad neshvatljive težnje, nastoje nametnuti kao neko jednonumlje koje određuje također kako treba odgajati djecu. Ne smije se zaboraviti da biološki spol (*sex*) i društveno-kulturna uloga spola (*gender*), mogu se razlučiti, ali ne i odijeliti. Jedno je imati razumijevanja za ljudsku slabost i složenost života, a nešto sasvim drugo prihvaćati ideologije koje pokušavaju odijeliti nerazdvojne vidove stvarnosti. Nemojmo pasti u grijeh nastojanja da zamijenimo Stvoritelja. Mi smo stvorenja, nismo svemoćni. Stvaranje je prije nas i mora biti primljeno kao dar. Istodobno, pozvani smo čuvati naše čovječstvo, a to znači prije svega prihvatiti ga i poštivati takvo kakvo je stvoreno“²¹, naglasio je Papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Amoris Laetitia*.

Sukladno tome, i nadbiskup S. M. Tomasi, stalni promatrač Svete Stolice pri UN-u, govoreći nedavno o sadašnjoj krizi u svijetu, te o raspravama koje se vode već dugi niz godina na temu reforme UN-a, dotaknuo je i evidentno pitanje prelaska sa zajedničke odgovornosti na apsolutni individualizam u kojem postoji sloboda bez odgovornosti, a što priječi globalno djelovanje koje je potrebno za rješavanje današnjih problema.²² I prethodnik nadbiskupa Tomasiasa na navedenoj funkciji pri UN-u, nadbiskup C. Migliore, je 2010. dao, u ime Svete Stolice, službenu izjavu u kojoj je istaknuo da se jednakopravnost između muškarca i žene sagledava u kontekstu rodne ravnopravnosti; da je jasno da se tim konceptom barata na način koji je sve više ideološki motiviran, te da recentni službeni dokumenti sadrže interpretacije roda koje nijeću svaku specifičnost i komplementarnost između muškarca i žene.²³

Ujedinjeni narodi, skloni smo se složiti s mnogima, već duže vrijeme ne provode programe koji bi pomogli narodima i državama u stabilizaciji braka i jačanju obitelji,²⁴ već nerijetko promoviraju i pomažu politiku kojoj je, u konačnici, cilj upravo oslabiti obitelj. Naime, iz dokumenata koje su UN donijeli do sredine devedesetih godina prošlog stoljeća jasno se iščitavala uloga, poslanje i značaj obitelji kao temeljne društvene stanice i braka žene i muškarca, kao 'stanične jezgre' društva, te težnja za zaštitom interesa najranjivijih društvenih skupina, djece, žena, bolesnih i nemoćnih.²⁵ No, posljednjih godina je taj slijed događanja stubokom izmijenjen. Zagovara se istospolni brak, a bitno drugačiji istup UN-a po ovom pitanju obilježilo je i donošenje Rezolucije UN-ovog

18) *Kompendij socijalnog Nauka Crkve*, Papinsko vijeće "Iustitia et pax", Koncil, Zagreb, 2005., toč. 2333.

19) Papa Franjo, *Amoris Laetitia*, Posinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji, Dokumenti 171, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.

20) XIV. Opća redovita Skupština Biskupske Sinode, *Relatio finalis*, Poziv i poslanje obitelji u Crkvi i suvremenom svijetu, 24. listopada 2015., Dokumenti 172, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016., 8.

21) *Amoris Laetitia*, op. cit., toč. 56., str. 46-47.

22) Nadbiskup Tomasi: *Zapad je ravnodušan na patnje kršćana*, <http://hu-benedikt.hr/?=43535>, (23. studenoga 2016.).

23) Vatican – United Nations: *Struggle for gender equality should not ignore differences, says Vatican*, <http://www.asianews.it/news-en/Struggle-for-equality-should-not-ignore-differences-says-Vatican-8696.html>, (23. studenoga 2016.).

24) Vidi: Fagan, F. P., Saunders, L. W., Fragoso, A. M., How U.N. Conventions on Women's and Children's Rights Undermine Family, Religion and Sovereignty, Insight, May 2009, p. 9.

25) Primjeričnim navođenjem, takav „slijed“ možemo pratiti od Opće deklaracije o ljudskim pravima (1948.), preko Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1966.), Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.), Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1979.), do Konvencije o pravima djeteta (1989.).

Vijeća za ljudska prava A/HRC/17/19 o ljudskim pravima, seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu (2011.).²⁶ Riječ je o prvoj rezoluciji u okviru UN-a koja se bavi upravo ovom tematikom, a za koju su glasovale države iz svih dijelova svijeta, od čega čak dvadesetjedna država članica EU.²⁷ Međutim, moramo pripomenuti da je 2008. godine donesena i Deklaracija UN-a o ljudskim pravima, seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu.²⁸ Cilj iste je pozivanje na dekriminalizaciju seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Godine 2013. UN je pokrenuo masovnu kampanju *Slobodni i jednaki* osmišljenu s ciljem zagoravanja istospolnog braka i drugih *LGBT*²⁹ interesa u UN-u diljem svijeta. Već sredinom 2014. tajništvo UN-a počelo je priznavati istospolne brakove svojih zaposlenika i u istupima glavnog tajnika UN-a moglo se čuti i to da su "ljudska prava ključna misija UN-a... te da je i istospolni brak jedno od ljudskih prava."³⁰ Nečuveno je da glavni tajnik daje toliku podršku cilju koji uživa vrlo malu podršku među državama članicama i unatoč tome što niti jedan dokument UN-a ne sadrži takvu definiciju i takvo poimanje braka.

Slijedom navedenoga, i *UNICEF* je u objavi iz 2014.³¹ ukazao na prava osoba homoseksualne orijentacije i transrodnih osoba (kako odraslih /roditelja/, tako i djece) potkrijepljujući svoje navode antidiskriminacijskim odredbama brojnih dokumenta (od Opće deklaracije o ljudskim pravima preko Konvencije o pravima djeteta do Konvencije o statusu izbjeglica).

Krajem lipnja 2015. godine, na radost svih kojih se zalažu za obiteljske vrijednosti, Vijeće za ljudska prava UN-a u Genevi usvojilo je Rezoluciju za zaštitu obitelji koja poziva vlade zemalja UN-a na provedbu politika koje će smanjiti prijetnje i biti osjetljive na potrebe obitelji. Ovakva nastojanja bude nadu u eri rastućih trendova rastakanja obitelji ali i opravdanu zabrinutost glede paralelnog funkcioniranja dijametralno suprotnih nastojanja *pod srcem* istog tijela (*in supra*).³²

Naime, 1995. godine održana je četvrta Svjetska konferencija o ženama u Peking³³ i od tada, rekli bismo, rodna ideologija doživljava uzlet. Glasniji zagovornici iste bile su SAD i Francuska. Tom prigodom ideja roda uvukla se na jedan prikriveni, zamaskirani način u dokument. Lišena svakog pokušaja definiranja i jasnijeg određivanja, od većine je bila tumačena u, za one koji su je 'provukli', očekivanom gramatičkom značenju. Politika 'bacanja prašine u oči' ostvarena podlim mehanizmima lingvističkog inženjeringa, kako je tom prilikom poslužila svrsi, nažalost pokazuje se još uvijek vrlo učinkovitom promatrajući tijek događanja u pojedinim nacionalnim zakonodavstvima.

Od značaja za obdržavanje i širenje ideje roda su i utjecaji *Razvojnog fonda UN-a za žene (UNIFEM)*, koji osigurava financijsku i tehničku pomoć inovativnim programima i strategijama koje promoviraju "ženska" ljudska prava, političku angažiranost i ekonomsku sigurnost. Naravno, UNIFEM je tek jedna od rezultanti zaključaka usvojenih na konferenciji u Peking³³ jer je isti s radom započeo godinu dana poslije. UNIFEM vrši pritisak da jednakost roda i prava žena postanu sastavnim dijelom globalnih, svjetskih dokumenata (poglavito Konvencije o ukidanju svih oblika

26) UN Resolution adopted by the Human Rights Council (A/HRC/RES/17/19) (Human rights, sexual orientation and gender identity), 14 July 2011, <http://arc-international.net/wp-content/uploads/2011/09/HRC-Res-17-19.pdf> (11. svibnja 2016.).

27) Potom je 28. rujna 2011. donesena Rezolucija Europskog parlamenta Ujedinjenim narodima o ljudskim pravima, seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu, *European Parliament resolution of 28 September 2011 on human rights, sexual orientation and gender identity at the United Nations*, Official Journal of the European Union, C 56E, Volume 56, 26 February 2013, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:056E:0100:0103.EN.pdf> (11. svibnja 2016.).

28) *UN Declaration on sexual orientation and gender identity*, <https://genderidentitywatch.files.wordpress.com/2014/09/united-nations-declaration-on-sexual-orientation-and-gender-identity.pdf> (5. svibnja 2017.).

29) LGBT – "lesbian, gay, bisexual and transgender".

30) Coleman, P., *The UN's Push for "Same – Sex Marriage"*, The Public Discourse, January 21, 2016, <http://www.thepublicdiscourse.com/2016/01/16281/>, (25. travnja 2016.).

31) *Elimination Discrimination Against Children and Parents Based on Sexual Orientation and/or Gender Identity*, UNICEF Current Issues, No. 9, November 2014, pp. 1-6. http://www.unicef.org/esaro/Current_Issues_Paper_Sexual_Identity_Gender_Identity.pdf, (16. svibnja 2016.).

32) Jakovac-Lozić, D.: *Hrvatska obitelj u procijepu između tradicionalnog poimanja i međunarodnih očekivanja*, izlaganje održano na znanstvenom skupu Akademije pravnih znanosti Republike Hrvatske: "Europeizacija hrvatskog privatnog prava", održanom na Pravnom fakultetu u Splitu, 16-17. lipnja 2016. godine. Rad će biti objavljen u Godišnjaku Akademije pravnih znanosti RH sredinom 2017. godine.

33) *Fourth World Conference on Women, 4-15 September 1995*, <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/official.htm>, (24. travnja 2017.).

diskriminacije žena) (*u. supra*), s naglaskom na globalnim dokumentima kako bi se svim državama nametnula ideologija roda. Zagovornici takvih "ideja oslobođenja" upravo u obitelji razaznaju izvorište nejednakosti, te im je jedan od bitnih ciljeva rad na promjeni moći između muškarca i žena, a također i među dječacima i djevojčicama i to prvenstveno kroz ranu edukaciju, počev od vrtića do škola.

Tijekom ožujka 2017. održano je i 61. zasjedanje Komisije o statusu žena pri UN-u,³⁴ te su 193 države članice poslale svoje delegate koji su ih predstavljali u sjedištu UN-a. Iako je temeljna svrha zasjedanja iznalazjenje rješenja za iskorijenjivanje siromaštva, gladi, poboljšanja zdravlja i obrazovanja, te pristupa čistoj vodi što predstavlja ženama manje razvijenih djelova svijeta, nasušnu potrebu, ipak, i to zasjedanje kanilo se iskoristiti u svrhe nametanja programa za koje se zalažu LGBTQ udruženja. Njihov je cilj bio, kao prioritete, istaknuti usmjeravanje novčanih sredstava po-reznih obveznika u promicanje homoseksualnog načina života, rodne ideologije, te liberalne seksualne edukacije djece od treće-četvrte godine života kao ljudskih prava.

2.1.1. Stav Svjetske zdravstvene organizacije o transrodnosti

Iz godine u godinu, pojavljuju se neki novi zdravstveni entiteti, a također, zahvaljujući napretku spoznaja i dijagnostičkih postupaka, pojedine bolesti se drugačije poimaju, a time nužno drugačije i razvrstavaju.

Prema stajalištu Svjetske zdravstvene organizacije (*World Health Organization*, dalje: WHO³⁵) osnovane u okrilju UN-a davne 1947. godine, transseksualizam još uvijek, ima mjesto u kategoriji "mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja", točnije, pripada kategoriji "poremećaja spolnog identiteta (F64.0)". Toj skupini pripadaju i transvestizam (F64.1), poremećaj spolnog identiteta u djetinjstvu (F64.2), kao i ostali poremećaji spolnog identiteta (F64.8) i nespecificirani poremećaji te vrste identiteta (F64.9).³⁶

Kod transseksualizma riječ je o želji osobe da živi i bude prihvaćena kao osoba suprotnog spola, obično povezana s osjećajem nelagode u neprikladnosti vlastitog anatomskog spola, i sa željom da na kirurški i hormonalni način tijelo postane željenog spola.³⁷ WHO, nemojmo smetnuti s uma, kao dio tijela UN-a, ističe porast potrebe javnog zdravstva za razumijevanjem i poboljšanjem zdravlja i dobrobiti transrodnih osoba i drugih rodni manjina, te inkluzivnom pristupu ovih osoba u zdravstvene programe, ukazujući da iste čine oko 0,3-0,5% ili 25 milijuna globalne populacije.³⁸

UN su prihvatili *Programa održivog razvoja do 2030.*³⁹ i sedamnaest postavljenih ciljeva trajnog razvoja. Već u Preambuli Programa naglašava se "težnja za ostvarenjem ljudskih prava za sve i postizanje 'rodne jednakosti'", a ista dobiva i posebno mjesto u okviru sedamnaest postavljenih ciljeva (konkretno, riječ je o cilju br. 5.). Dakle, osim što se jasno daje do znanja da "nitko neće biti zanemaren", opetovano se ističe rodna nejednakost koja ostaje "ključni izazov" (toč. 14. Programa). Ostvarenju rodne jednakosti pridaje se "presudni značaj i važnost za ostvarenje i ostalih ciljeva Programa", (toč. 20.), a s takvim intencijama teži se konačnom postignuću "... društvu usredotočenom na ljude, rodno-osjetljivom, društvu koje poštuje ljudska prava ...;" (toč. 74.e).⁴⁰

34) *Commission on the Status of Women 2017*, <http://www.wikigender.org/wiki/commission-on-the-status-of-women-61-2017/>, (24. travnja 2017.).

35) Svjetska zdravstvena organizacija djeluje kao koordinirajuće tijelo međunarodnog javnog zdravstva. Sjedište joj je u Genevi.

36) Uz bok navedene skupine psiholoških poremećaja, možemo navesti i psihološke poremećaje i poremećaje ponašanja povezane sa seksualnim razvojem i orijentacijom (F66) (uz napomenu da se seksualna orijentacija sama po sebi ne bi trebala smatrati poremećajem). U navedenu skupinu ulaze: poremećaji seksualnog sazrijevanja, egodis-tonička seksualna orijentacija, poremećaj seksualnih odnosa kao i ostali (nespecificirani poremećaji psihoseksualnog razvoja), Hrvatski zavod za javno zdravstvo: *Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema (MKB-10) /sa ispravkama i izmjenama koje su stupile na snagu između 1992. i 2010. godine/*, Deseta revizija, Svezak 1., Drugo izdanje, Medicinska naklada, Zagreb, 2012., str. 317-318.

37) Op. cit., str. 315.

38) Thomas, R., Pega, F., Khosla, R., Verster, A., Hana, T. & Say, L.: *Ensuring an inclusive health agenda for transgender people*, Bulletin of the World Health Organization, Vol. 95, 2017, No 2, February 2017, pp. 154-156.

39) *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, United Nations, 2015.

40) *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, United Nations, 2015, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>, (23.03.2017.).

Sukladno navedenom, WHO je predložila da se izmijene odgovarajući dijelovi u novom 11. izdanju međunarodne klasifikacije bolesti (*MKB-11*) i to upravo "poglavlje F" u *MKB-10*, točnije, da se ukloni, gore spomenuta, dijagnoza F64 – "poremećaj spolnog identiteta" s liste mentalnih poremećaja i poremećaja u ponašanju. WHO je predložila da u *MKB-11* uđe nova kategorija pod nazivom "rodna inkongruencija ili rodna neusklađenost" pod novim poglavljem 6 koje se odnosi na "stanja povezana sa seksualnim zdravljem". Ta nova kategorija uključivala bi rodnu neusklađenost adolescenata i odraslih (6A50) i rodnu neusklađenost djece (6A51). Naravno, to je bio tek prvi, ali izuzetno važan korak na putu udaljšavanja od poimanja transrodnih osoba kao mentalno bolesnih osoba. Mišljenja smo da je WHO jasno pokazala u čije ime progovara. Dakle, nešto što je desetljećima bilo kategorizirano kao "bolest", odjednom postaje tek "neusklađenost".

Bilo je onih koji su se zalagali za potpuno uklanjanje rodnog identiteta iz *MKB-11*. Međutim, radna skupina uključena u rad na klasifikaciji seksualnih poremećaja i seksualnog zdravlja zauzela je suprotan stav, smatrajući da je uključivanje takvih osoba u *MKB* jamstvo istima u realizaciji brojnih prava iz područja zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja.⁴¹

Ipak, brojni zahtjevi transaktivista da se iz *MKB-11*u cijelosti ukloni dijagnoza rodne inkongruencije kod djece, nije naišla na plodno tlo kod stručnjaka Svjetske zdravstvene organizacije. No, isti ne prestaju s lobiranjem pri Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji i nastojanjima na putu "... uklanjanja dijagnoze rodne neusklađenosti kod djece jer je to nepotrebna kategorija". Kako kažu *djeca trebaju slobodu da budu ono što jesu*. Prije puberteta nema potrebe za medicinskom intervencijom i stoga nema potrebe za uključivanjem u *MKB*. Istovremeno morat ćemo pažljivo pratiti i analizirati podatke u poglavlju "rodne inkongruencije", istaknula je jednom prilikom izvršna direktorica udruženja *Transgender Europe*, Julia Ehrhart.⁴² Iščitavajući materijale ovog i sličnih udruženja, evidentno je i to da kategorija trans identiteta nije nužno binarno određena, već je otvorena i za više od dva spola, ženskog i muškog. Ostaje za vidjeti kakav će konačni stav zauzeti Svjetska zdravstvena organizacija na svojoj skupštini koja bi se trebala održati tijekom ove, 2017. godine.

Posebno zanimljivim se čini, u kontekstu rodne neusklađenosti, pristup djeci. Zauzima se krajnje dijaboličan, patološki i zao pristup djetinjstvu, odrastanju i, općenito, djeci. Smatra se da je, vodeći računa o trenutku i razini "senzibiliziranosti" većeg dijela javnosti spram ovog pitanja, najbolje djecu ostaviti po strani, barem za neko vrijeme i barem kad se treba začu u regulatornu i medicinsku sferu djelovanja. Međutim, to što se toj istoj djeci od strane odraslih, a za njih odgovornih osoba, upravo nameće takav pristup vlastitoj spolnosti i spolnoj ulozi kao suvremen, trednovski, oslobađajući i nesputavajući, je zločin. Kao instrumente za provedbu istoga možemo navesti: odgojno-obrazovne sustave već od vrtičke dobi pa dalje, obveznu literaturu, lektire, razne 'odgoje' imenovane benignim i dobrodošlim nazivljem, pripomoć terora medija i sl. Uči ih se, točnije, uvrava ih se, da mogu biti i ono što nisu, ili kako to već promotori ideje kažu *"dajmo im slobodu da budu ono što jesu"*, a pri tome je dovoljna tek puka želja kojih je i, inače, obilje u tom razdoblju života kad je dijete najosjetljivije, kad se traži, tako da promicateljima ideje put do cilja nije težak. Već su, skoro, i stigli do cilja ako znamo da u Americi roditelj za mnogo toga mora dati svoj pristanak kao djetetov zakonski zastupnik ali isti se ne traži i za promjenu spola. Ta snaga destrukcije, rušilaštva svega onoga što se ne uklapa u njen pakosni plan, udara na najosjetljivije, najranjivije ali i najvrijednije – na obitelj, na brak, na djecu, na kondicionirane mehanizme i jamstva opstojnosti civilizacije.

2.2. Prava transseksualaca – promatrana iz europskog rakursa

2.2.1. Vijeće Europe

Glavnina država članica VE nema nikakvih propisa glede promjene spola. Isti postoje u tek nekoliko država (Finska, Irska, Italija, Mađarska, Malta, Turska i Ukrajina). Dvadesetčetiri države

41) Thomas, R., Pega, F., Khosla, R., Verster, A., Hana, T. & Say, L.: *Ensuring an inclusive health agenda for transgender people*, Bulletin of the World Health Organization, Vol. 95, 2017, No 2, February 2017, p. 154.

42) Transgender Europe (TGEU): *A step in the right direction: WHO proposes to remove F64 "gender identity disorders" form the mental and behavioral disorders*, August 22, 2014, <http://tgeu.org/who-publishes-icd-11-beta>, (11. travnja 2017.).

nemaju jasno definiran pravni okvir kojim bi uređivale pitanje priznanja spola ili nemaju propisa kojim bi uređivale pitanje statusa osoba koje su promijenile spol nakon sklapanja braka. Samo Austrija, Njemačka, Švicarska i Finska dopuštaju osobama u braku da ostvare pravno priznanje novog spola bez obveze okončanja postojećeg braka.⁴³

Godine 2011. VE je iznjedrilo jedan međunarodni ugovor kojeg, nažalost, mnogi procjenjuju isključivo s aspekta danog mu naziva smatrajući ga pozitivnim odgovorom međunarodne zajednice na problem nasilja nad ženama i nasilja u obitelji – tzv. Istanbulsku konvenciju, točnije, Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji⁴⁴. Napominjemo, Bosna i Hercegovina je istu ratificirala 2013., a 2014. je stupila na snagu. Hrvatska ju je potpisala 2013., a ratifikacija se očekuje do kraja 2017. godine. Površan osvrt na ovaj dokument, rezultira neminovno pozitivnim dojmom. Naime, iz samog naziva Konvencije da se razabradi pozitivna intencija iste (naime, nije riječ samo o nasilju nad ženama /iako jest u prvom redu/, već i o nasilju u obitelji). Iščitavanjem teksta, vidljivo je da se istom kani omogućiti jednaku razinu zaštite u svim europskim državama ženama i članovima obitelji koji su žrtve nasilja. Ona sadrži mnoge hvale vrijedne odredbe o zaštiti žrtava nasilja (odredbe o zbrinjavanju istih u skloništima, o pružanju raznih vidova pravne pomoći, kao i potpore žrtvama, o nalugu za udaljšavanje ili zabranu pristupa žrtvi i sl.).

Međutim, moramo znati da je ona tek jedan u nizu dokumenata koji svoje temeljno poslanje, uspješno zamaskirano, nevidljivo iz naziva dokumenta, neprepoznatljivo 'na prvu' ni iščitavanjem istoga, vješto krije, kao i svoj pravi cilj. Tu igru 'miša i mačke' dovodi do savršenstva istovremeno operacionalizirajući s dva pojma – spolom i rodom. Koliko god je cilj time zakamuflirati istinu i stvoriti dobroćudni dojam olakog, rekli bismo, površnijeg pristupa tim 'jednakovrijednim' pojmovima, tretirajući ih kao sinonime, toliko je upućenijem čitatelju jasno da je to već prokušana metoda idejnih začetnika i tvoraca takvih dokumenata, koja žrtve u vidu naroda i država, lako hvataju u svoju mrežu pukom podvalom.⁴⁵ U eksplanatornom izvješću uz Konvenciju, očekivano, opet nailazimo na igru riječi: "... termin rod, temeljen na dvama spolovima, muškom i ženskom, pojašnjava da postoje i društveno konstruirane uloge, ponašanja, aktivnosti i atributi koje određeno društvo smatra primjerenim za žene i muškarce. Istraživanja su pokazala da određene uloge ili stereotipi proizvode neželjene ili štetne prakse i pridonose da se nasilje nad ženama smatra prihvatljivim. Kako bi se prevladale takve rodne uloge čl. 12. st. 1. uokviruje iskorjenjivanje predrasuda, običaja, tradicija i ostalih praksi koje se temelje na ideji inferiornosti žena ili na stereotipnim rodnim ulogama kao opću obvezu za sprečavanje nasilja."⁴⁶ Cijelo Izvješće vrvi sintagmama iz kojih je razvidno da se nastoji zadovoljiti propisani formalizam kod donošenja jednog ovakvog dokumenta, ali uz isprazne, velike rečenične igrije koje se, po tko zna koji put, ništa nije reklo, a nije bilo niti za očekivati, s obzirom da se ne može ni reći ništa drugačije nego je već rečeno. Jasno je da "istini nije potrebna pomoć riječi" (*Fides veritatis verborum administracula non desiderat*).

Nedavno je povjerenik za ljudska prava VE zatražio od hrvatskog premijera da RH čim prije ratificira Istanbulsku konvenciju (BiH ju je, kako smo već naveli, ratificirala). Isto se kani do kraja ove godine i napraviti. Tim aktom, u hrvatski pravni sustav ukorijenjuje se rodna ideologija, nešto što nema utemeljenje u empirijskoj stvarnosti, nešto što je pseudoznanost, nešto što je plod strpljivog rada na kulturološkoj dekonstrukciji znanog nam kao "muško i žensko stvori ih."⁴⁷ Naprosto, radi se o još jednom u nizu plodova moralnog relativizma u kojem se niječu i zatiru vjersko počelo i biološka datost čovjeka.

43 *Case of Hämäläinen v. Finland*, Application no. 37359/09, Judgment of 16 July 2014,

44 *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, CETS No. 210. Ista je otvorena za potpisivanje 11. 5. 2011., a stupila je na snagu 2014. Potpisale su je 44 države, a 22 države su je ratificirale. V.: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/>, (08.02.2017.).

45 Opširnije u: Simon, F.: *Istanbulska konvencija (iz knjige: "Feministički mitovi, laži ... i posljedice")*, https://www.academia.edu/22153134/Istanbulska_konvencija, (25. travnja 2017.).

46 *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, Istanbul, 11.5.2011, Council of Europe Treaty Series – No. 210, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a>, (25. travnja 2017.).

47 Među djelima na ovu temu, slobodni smo, na posebno mjesto staviti djelo sv. Ivana Pavla II.: "*Muško i žensko stvori ih*", Kateheze o ljudskoj ljubavi – Cjelovita teologija tijela, Svezak I., Verbum, Split, 2012.

Sredinom 2015. godine Parlamentarna skupština VE usvojila je Preporuku 2048 (2015.) o diskriminaciji prema transrodnim osobama u Europi.⁴⁸ Iako je riječ o neobvezujućem pravnom instrumentu, istoga ne možemo apstrahirati samim tim jer odražava zajedničko stajalište europskih vlada po ovom pitanju.

Navedena Preporuka: 1) predstavlja nastavak i nadopunu prethodnog rada VE koji se ticao seksualne orijentacije i rodnog identiteta kao zabranjene osnove za diskriminaciju, točnije Preporuku 1728 (2010.) Parlamentarne skupštine⁴⁹, te Preporuke 2021 (2013.) i Preporuke 5 (2010.) Odbora ministara,⁵⁰ kojima se stvara pravo na rodni identitet. Potonjom Preporukom usvojene su mjere na planu suzbijanja diskriminacije po osnovu spolne orijentacije i rodnog identiteta kako bi se jamčilo poštivanje ljudskih prava homoseksualaca, biseksualaca i transrodnih osoba te "promicala tolerantnost prema njima..."⁵¹ (primjerice, učinkovitom i pravovremenom istragom navoda o kažnjivim djelima motiviranim rodnim identitetom žrtve te propisivanjem takvih motiva otegotnim okolnostim pri izricanju sankcija; suzbijanjem govora mržnje putem medija, Interneta i sl.; ostvarivanjem slobode udruživanja, slobode izražavanja i mirnog okupljanja; prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života, zdravlja, obrazovanja, zaposlenja i dr.). Slijedom navedenoga, uvjete za pravno priznanje promjene spola trebalo bi redovito revidirati, tj. zajamčiti potpuno pravno priznanje promjene spola u odnosu na sve aspekte života, osobito promjene imena u službenim dokumentima, a nakon što dođe do pravnog priznanja, trebalo bi tim osobama omogućiti sklapanje braka. Kod transeksualnih osoba se sve češće javljaju pitanja vezana za mogućnost sklapanja braka nakon promjene spola, odnosno, raskida postojećeg braka kada je promjena spola izvršena za vrijeme njegova trajanja.

2) Ohrabreni evoluiranjem prakse Europskog suda za ljudska prava (dalje: ESLJP)⁵² kroz ekstenzivni pristup tumačenju Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda,⁵³ kao i potporom međunarodne zajednice, a koja podupire i štiti prava transeksualnih/transrodnih osoba, isti kroz sudske postupke pred ESLJP mahom ostvaruju svoja nastojanja i očekivanja u kojima ih je nacionalno zakonodavstvo onemogućavalo ili ograničavalo. Primjerice, riječ je o: predmetu *Y.Y. v. Turkey*⁵⁴ koji se odnosio na ukidanje nužnih uvjeta za zakonsko priznanje novog roda, te u predmetu *Hämäläinen v. Finland*⁵⁵ u kojem je ESLJP odredio obvezu da se postojeći brak razvede,

48) *Resolution 2048 (2015) – Discrimination against transgender people in Europe, adopted by the Parliamentary Assembly on 22 April 2015*, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=21736> (25. travnja 2017.).

49) Za istaknuti je da je Rezolucija usvojena sa 103 naprama 318 glasova članova Parlamentarne skupštine, vidi: *Resolution 1728 (2010) of the Parliamentary Assembly – Discrimination on basis of sexual orientation and gender identity*, u: *Combating Discrimination on Grounds of Sexual Orientation or Gender Identity*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, June 2011, pp. 52-56.

50) *Recommendation CM/Rec (2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity*, u: *Combating Discrimination on Grounds of Sexual Orientation or Gender Identity*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, June 2011, pp. 7-46.

51) *Case of Pajić v. Croatia*, (Application no. 68453/13; Judgment of 23 February 2016; Final 23 May 2016), §. 34.

52) ESLJP zaštićuje ljudska prava transrodnih osoba i onda kada se radi o onemogućavanju promoviranja i zaštite prava LGBT osoba, kada im se otežavaju i onemogućavaju mirni prosvjedi i okupljanja. O predmetu, u kojem su podnositelji zahtjeva ESLJP bili pripadnici nevladine organizacije u Gruziji koja promovira i štiti prava takvih osoba, vidi: *Case of Idenboba and Others v. Georgia*, (Application no. 73235/12; Judgment of 12 May 2015; Final 12/08/2015).

53) Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – ETS 005, 1950*). Vidi: Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/1997., 6/1999. i 8/1999. Protokoli br. 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14 doneseni uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/1997., 14/2002., 9/2005., 1/2006. i 2/2010.).

54) U ovom slučaju u pitanju je bilo postavljanje uvjeta koji se transeksualnim osobama mogu nametnuti u cilju odobrenja operativnog zahvata promjene spola i u ovom slučaju smetnju je predstavljala sposobnost prokreacije gdje. Y.Y. koja se osijećala kao muškarac/. ESLJP se pozvao na svoja stajališta zauzeta u ranijim slučajevima, a ta su da je transeksualnost na međunarodnoj razini prihvaćena kao zdravstveno stanje koje opravdava potrebu zahvata u cilju pružanja pomoći transeksualnoj osobi. Turske vlasti su navele kako odredbe kojim se regulira promjena spola potpadaju pod zaštitu općeg interesa, te su svojim stavom željeli spriječiti da takve operacije postanu česta praksa ili da se čak koriste na neprikladan naći u pornografskoj industriji. ESLJP je takvu argumentaciju ocijenio neuvjeljivom, a nejasnim je ocijenio uvjetovanje operacije promjene spola trajnom nemogućnošću prokreacije. Sud je odlučio da je država, uskraćivanjem mogućnosti podnositelju zahtjeva da operativnim putem promijeni spol, uzrokovala povredu njegovog prava na privatni život. (*Case of Y.Y. v. Turkey*, Application no. 14793/08, Judgment of 10 March 2015, Final 10 June 2015, [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152779#{"itemid":\["001-152779"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152779#{)), (26. travnja 2016.).

55) U ovom predmetu zahtjev podnositeljice (koja je rođena kao muškarac) je bio usmjeren na promjenu bračnog statusa (u braku je sa ženom) postavljenu kao uvjet za ostvarivanje potpunog službenog priznanja promjene spola. Naime, jedini način na koji je mogla biti službeno priznata kao žena jest konvertiranje njenog braka u civilno part-

potom sklopi kao civilno partnerstvo kako bi se zakonski priznala promjena roda. Nije na odmet spomenuti da je još davne 2002. godine od strane ESLJP donesena jedna iznimno važna presuda, *Goodwin v. The United Kingdom*⁵⁶, koja se ticala prava transseksualaca i zaštite njihovog privatnog života. U spomenutom slučaju Velika Britanija je izgubila spor. Radilo se o zahtjevu gđe. Christine Goodwin koja je rođena kao muškarac i operacijom je promijenila spol. Velika Britanija je morala platiti odštetu od tridesetdevet tisuća eura jer promjenu spola nije priznavala, pa se gđa. Goodwin nije mogla vjenčati niti ostvariti mirovinu sa 60 godina, nego sa 65, kao muškarac. ESLJP, dakle konstantno širi poimanje ljudskih prava, uzimajući u obzir promjene u društvu, znanosti, medicini, pridonoseći stvaranju razmjerno visokih europskih standarda, a što se neminovno odražava kako na druge zemlje, tako i na Hrvatsku. ESLJ, naprosto je napravio iskorak i napustio određivanje ljudskog bića isključivo na osnovi genitalnog i gonadnog, biološkog spola onako kako ga prepoznaje Europska konvencija o ljudskim pravima u čl. 12. Istoj se stalno pripisuju obilježja "živog organizma" kojeg treba tumačiti, shvaćati i prihvaćati u duhu vremena. Ovim 'višljastim' tumačenjem odredaba Konvencije, vjerujem, stvaramo bezvremenski dokument koji temeljem, od čovjeka, pripisanog joj elasticiteta i prilagodljivosti, služiti će tom istom čovjeku za zaštitu svih njegovih želja (za koje, naravno, s pravom očekuje, da postanu i prava). To je vrlo izvjesna sudbina kako ovog dokumenta, tako i naroda ovakve Europe. Istina, mnoga od tih i tome sličnih pitanja ulaze u slobodu procjene države ali pri tome nemoguće je ne osjetiti zapuhe koji struje iz prakse ESLJP, i ne samo osjetiti ih, već i živjeti ih.

3) Preporuka 2048 (2015.) je odraz svojevrsnog konsenzusa na europskom prostoru glede prava transrodnih osoba, pa je za pretpostaviti da bi stranke u predmetima o kojima se odlučuje pred ESLJP (*D.C. v. Turkey*⁵⁷, u kojem vlada odbija snositi troškove promjene spola predlagatelja zahtjeva koji se nalazi na izdržavanju zatvorske kazne, a ukazuje na postojanje medicinskih dokaza /koji upućuju na nužnost promjene spola?!/), kao i slučajevi *Garçon v. France*⁵⁸, *Nicot v. France*⁵⁹ i *A.P.v. France*⁶⁰ glede promjene rodnog lista, za što je u Francuskoj neophodno priložiti dokaze o "nepovratnoj fizičkoj promjeni tijela"⁶¹) mogle, u dogledno vrijeme, ostvariti veći dio svojih očekivanja.

nerstvo. Bračni par je u tom braku dobio i jedno dijete. Tri godine prije podnošenja zahtjeva ESLJP žvjela je kao žena jer se tako odvijek osjećala. Dobila je dijagnozu transrodne osobe, a 2009. godine kada je podnijela zahtjeva Sudu, promijenila je spol operativnim putem. Promijenila je i ime ali nije mogla ishoditi promjenu osobnog identifikacijskog broja iz kojeg bi bilo razvidno da je riječ o ženi, a ne o muškarcu. Za ostvarenje tog uvjeta, morala se ili razvesti ili brak pretvoriti u civilno partnerstvo. Kako je razvod braka bio protivan njihovim vjerskim uvjerenjima, a civilno partnerstvo njima i njihovom djetetu nije pružalo istu zaštitu i sigurnost kao brak, pokrenula je upravni postupak pred domaćim sudom. ESLJP je u svojoj odluci naveo da s obzirom da ne postoji *zajednička europska osnova* po ovom pitanju (jer, uz Finsku, tada je samo još šest država imalo propise o promjeni spola), te ukazao na osjetljivost moralnih i etičkih pitanja s tim u vezi, Finska bi trebala imati široku slobodu odlučivanja i glede pravnog priznanje novog spola takvim transseksualnim osobama. Finsko pravo je u tom trenutku uključivalo nekoliko opcija koje podnositeljica može koristiti. Sud je utvrdio da razlike između braka i civilnog partnerstva, nisu takve da bi, temeljem kriterija koje podnositeljica navodi, predstavljale suštinsku promjenu pravne situacije podnositeljice. Točnije, brak konvertiran u civilno partnerstvo pruža nepromijenjenu pravnu zaštitu (jer sva prava i povlastice uzimaju se u obzir od trenutka nastanka braka, a ne od dana konvertiranja istoga u civilno partnerstvo). ESLJP nije prihvatio prigovor podositeljice zahtjeva da bi pretvaranje njenog braka u civilno partnerstvo bilo usporedivo s razvodom braka, niti da bi isto utjecalo na obiteljski život podnositeljice. *Case of Hämäläinen v. Finland*, Application no. 37359/09, Judgment of 16 July 2014, [http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=01-145768#{"itemid":"001-145768"}](http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=01-145768#{), (26. travnja 2016.). Usp.: *Parry v. United Kingdom* (Application no. 42971/05) i *R. and F. v. United Kingdom*, (Application no. 35748/05), ECHR (Factsheet – Gender identity issues), April 2016.

56) *Case of Christine Goodwin v. The United Kingdom*, Application no. 28957/95, Judgment of 11 July 2002, <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2002/588.html>, 25. travnja 2016. Usp.: *Case of Van Kück v. Germany*, Application no. 35968/97, Judgment of 12 June 2003, Final 12/09/2003, <http://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2013/02/ECtHR-2003-Van-Kück-v-Germany.pdf>, (25. travnja 2016.). U potonjem predmetu podnositeljici zahtjeva, koja se podvrgnula kirurškoj promjeni spola, njezino privatno zdravstveno osiguranje je odbilo povrat troškova. Prizivni sud u Njemačkoj, razmotrivši podnositeljčinu tužbu protiv osiguravajućeg društva, odlučio je da medicinski postupci nisu bili "nužni" kao što je traženo u ugovoru, naime, sudovi su zahtijevali dokaze o tome da je promjena spola bila jedina moguća terapija, pa stoga podnositeljica nije imala pravo na povrat troškova. ESLJP odlučio je da, imajući u vidu narav spolnog identiteta i težinu odluke o podvrgavanju nepovratnim medicinskim postupcima, pristup nacionalnog suda nije samo prekršio pravo na pošteno suđenje iz čl. 6. EKLJP, već je prekršio i njezino pravo na privatnost zajamčeno čl. 8.

57) *D.C. v. Turkey*, (Application no. 10684/13).

58) *Case of Garçon v. France*, Application no. 52471/13.

59) *Case of Nicot v. France*, Application no. 52596/13.

60) *Case of A. P. v. France*, Application no. 79885/12.

61) *Garçon v. France, Nicot v. France and A. P. v. France*, Written Comments (submitted jointly by Amnesty International, ILGA Europe, Transgender Europe (TGEU) 24 July 2015, http://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ap_garcon_and_nicot_tpi_-_final_-24_7_2016.pdf

4) Preporuka se pozabavila i pitanjima oko kojih u Europi nije postignut konsenzus, a sve s ciljem da do istoga, barem u skorjoj budućnosti, dođe. Ista nudi pravo na rodni identitet do krajnjih granica, samim tim što je omogućila promjenu rodnog identiteta čak i djece (toč. 6.2.1. Rezolucije). Iako nije riječ o europskoj državi, za spomenuti je ovom prigodom Kaliforniju koja je prva u svijetu zakonom (2013.)⁶² odobrila transrodnim učenicima odabir rodne pripadnosti bez obzira na spolno određenje. Naime, istima je dozvoljen odabir kupaonica koje bi koristili, te odabir sportske momčadi kojoj bi se željeli priključiti. Ne čudi da je to nailazilo na protivljenje brojnih roditelja koji su isticali da zbuđenost pojedinih učenika, ne mora biti razlog za zbuñivanje ostalih. Lošim se čine propisi, koji u ime ljudskih prava manjih društvenih skupina, mnogo izglednije produciraju konfuziju, nerazumijevanje, a posljedično, i nasilje nego li red koji bi proizlazio iz tako zaštićenih ljudskih prava. I u Kanadi je prije nekoliko mjeseci započeo sudski postupak u kojem se radi o roditeljima djeteta koji ne dijele isti stav po pitanju svoje rodno zbuñene jedanaestogodišnje kćeri koja želi biti dječak.⁶³ Otac, za razliku od majke, ne samo da želi da mu kći prestane uzimati terapiju kojom bi se odgodio početak (ženskog) puberteta, već želi da ista ne bude izložena kontaktima s transrodnim aktivistima i transrodno-prijateljski nastrojenim terapeutima. Bilo je sporno je li jedanaestogodišnjakinja može dati informirani pristanak na tako ozbiljan medicinski tretman. Inače, devet od deset rodno zbuñene djece u konačnici prihvati svoj biološki spol ukoliko njihova rodna zbuñenost ne bude podržavana i osnaživana. Kako vidimo, nekada takvi poticaji i podrška mogu dolaziti i od vlastitih roditelja.

Nedavno je i u Velikoj Britaniji, u Brightonu tisuće roditelja dobilo dopis gradskog vijeća kojim je zatraženo da za svoju djecu stariju od četiri godine navedu spol s kojim se njihovo dijete "najviše identificira", te su isti, također, zamoljeni da podrže svoju djecu u tome uz obrazloženje da su ustanovili kako se ne mogu sva djeca i mladi ljudi poistovjetiti sa spolom koji im je *dodijeljen* rođenjem, te da se istima treba omogućiti da se poistovijete s drugim spolom od, uobičajenog muškog/ženskog. Naglašeno je kako bi se to trebalo znati prije upisa djece u osnovne škole, te da roditelji u upitniku koji im je poslan ostave rubriku o rodnom identitetu praznu (kako bi se u istu naknadno upisao neki drugi rodni identitet /naglašavamo, "ako ga dijete želi"/). Mnogi roditelji su iskazali svoje protivljenje takvim nastojanjima, nazvavši ih apsurdnima uz napomenu da bi škole trebale djecu učiti čitati i pisati, ne pitajući ih razmišljaju li o promjeni spola. Iz brightonskog Odbora za jednakost, na negodovanje roditelja, stigao je vrlo brzo odgovor u kojem je rečeno da će nadležna tijela razmotriti hoće li ovo pitanje ostaviti tek kao pravo izbora roditelja, a ne kao obvezu, kako su namjeravali.⁶⁴

Ništa nas ne treba čuditi što svijet prepun bizarnosti nastavlja dalje. Od nedavno britanski liječnici, prema nalogu njihovog sindikata (koji broji stošezdesettisuća liječnika), ne koriste riječ "majka" pri oslovljavanju trudnica da ne bi povrijedili transrodne osobe. Tako će se od sada buduće majke koje nose svoje dijete pod srcem oslovljavati hladnim izrazom "trudna osoba", umjesto "majka". Liječnicima se skreće pozornost da se ne smiju koristiti pojmovima "rođeni dječak" ili "rođena djevojčica" zbog odnosa prema "transosobama" jer su te fraze "reduktivne i pojednostavljuju materiju". Jedan od najvažnijih razloga koji se navodi kod objašnjenja za to je "slavljenje različitosti"⁶⁵

Iako je poznato da jezik najsporije prihvaća promjene, poželjno je upravo krenuti od tog 'kamenja spoticanja'. Tako su Švedani prije koju godinu usvojili rodno neutralnu zamjenicu 'hen' koja daje mogućnost govoriti o nekome bez uključivanja spola, točnije, navedena zamjenica opisuje hipotetsku osobu, a riječ je korisna kada se odnosi na nekoga tko se ne identificira s tradicionalnim

62) Iako i države Massachusetts, Connecticut, Washington i Colorado također zaštićuju transrodne učenike, California je prva država koja je donijela takav zakon - *Assembly Bill No. 1266, Chapter 85, An act to amend Section 221.5 of the Education Code, relating to pupil rights Approved by Governor Jerry Brown*, August 12, 2013; AB-1266 Pupil rights: Sex-segregation school programs and activities, http://www.huffingtonpost.com/2013/08/12/california-transgender-students-bill-_n_3745337.html, (3. svibnja 2016.).

63) *Court orders dad to start treating his 11-year-old daughter as a boy*, <http://www.lifesitenews.com/news/court-orders-dad-to-start-treating-his-11-year-old-dauhtere-as-a-boy/>, (11. lipnja 2016.).

64) *Brighton&Hove infants asked to choose gender on primary school form*, The Guardian, Wednesday 20 April 2016.

65) Također, u britanskom *Vodiču za učinkovitu komunikaciju* piše: "Velika većina ljudi koji su trudne ili su rodili identificiraju se kao žene. Međutim, postoje neki 'interseksualni muškarci' i 'trans muškarci' koji mogu zatrudnjeti. Možemo uključiti i te osobe koje mogu zatrudnjeti govoreći 'trudna osoba' umjesto, očekivano, 'majčinstvo' ". Vidi: Hrvatska udruga Benedikt, <https://hu-benedikt.hr/?p=83719>, (31. ožujka 2017.).

spolnim ulogama. Zamjenica je modificirana verzija švedske zamjenice 'han' (on) i 'hon' (ona). Ne čudi da je predškolski odgoj te zemlje koncipiran na bazi otklanjanja kategorije spola.⁶⁶

5) Nadalje, navedenom Preporukom 2048 (2015.) Parlamentarna skupština poziva države članice da osiguraju brze, transparentne i dostupne postupke koji se temelje na samoopredjeljenju: glede promjene imena i registracije spola transrodnih osoba u registrima rođenih, osobnim iskaznicama, putovnicama, svjedodžbama i diplomama, te sličnim dokumentima, te da isti budu na raspolaganju svim ljudima koji se time žele koristiti, *bez obzira na dob, zdravstveni status, materijalne mogućnosti, evidencije u policijskim dosjeima* (6.2.1.); države članice se pozivaju na uklaňanje svih ograničenja prava transrodnih osoba da ostanu u postojećem braku nakon priznavanja njihovog spola; nužno je osigurati da *supružnici ili djeca ne gube određena prava* (6.2.3.); traži se i razmatranje uključivanja i treće rodne opcije u identifikacijske isprave za one koji to traže (6.2.4.).

Ne propušta se ukazati na potrebu očuvanja *najboljeg interesa djeteta* koji mora biti od *primarnog značaja* u svim odlukama koje se tiču i djece (6.2.5.). Ipak, neshvatljivim i neprepoznatljivim ostaje najbolji interes djeteta koje je do jučer živjelo s ocem i majkom, a dan poslije s dvije majke ili s dva oca, ovisno o željama odraslih. Dopustivim se čini takvo postupanje spram djece nazvati i licemjernim, tim više jer je i prije godinu dana usvojen tekst još jedne (istina, riječ je o privremenom izdanju) Preporuke Europskog parlamenta od 28. travnja 2016. godine *o zaštiti najboljeg interesa djeteta diljem EU-a*⁶⁷ na temelju predstavki upućenih Europskom parlamentu. Stalna je, čini se, potreba da se nešto mijenja, poboljšava, unapređuje, no, kad su ta, nerijetko i dobra nastojanja, uvjetovana i ograničena već nekim, temeljno lošim postavkama, onda tek nastaje potpuna zbrka koja se vremenom samo usložnjava. Prava djece nemoguće je ispravno prosuđivati i tretirati u kontekstu rašomonskog pristupa 'temeljima' - braku i obitelji. Djeca su intrinzično, a njihova dobrobit je inherentno navezana za 'temelj' koji, u ovim vremenima, postaje teško shvatljiv i još teže prihvatljiv.

6) Dalje, sukladno Preporuci 2048 (2015.), bilo kakvi troškovi potrebni u svrhu promjene spola, hormonskih terapija, operacija, psiholoških potpora i sl., očekivano, bili bi usmjereni na teret poreznih obveznika (6.3.1.).

7) Nalaže se poraditi i po pitanju dosadašnjeg klasificiranja njihovih potreba kao mentalne bolesti, te svakog drugog oblika stigmatizacije (uključujući i djecu), (6.3.3.), (o tome više, v. *supra*, 2.1.1.).

8) Preporuka ukazuje i na potrebu podizanja svijesti javnosti po ovom pitanju (kroz obrazovne programe, te kroz kampanje usmjerene na širu javnost), (6.4.1.). Ta potreba podizanja svijesti iz sfere obrazovanja i zaštite ljudskih prava prešla je već i na područje virtulene stvarnosti. Tako je *Facebook* pokazao spremnost za uvođenje rezultata rodne teorije među svoje korisničke postavke. Operacionalizira, ni više ni manje, nego s pedeset *rodova* koji uz uobičajeni muško/ženski rod, ostavlja mogućnost varijeteta (androgine osobe, bi-rodne, ne-rodne, cisrodne, interseksualne, rodno fluidne, transseksualne itd.).⁶⁸ I u konačnici, Preporuka ukazuje na potrebu poštivanja privatnosti i dostojanstva transrodnih osoba (6.4.2.).

Zaključno, treba istaknuti da do danas nije postignut konsenzus glede 'prava na rodni identitet utemeljenog na samoodređenju' (tri države VE – Danska, Irska i Malta ukinule su uvjete sterilizacije i obveznog medicinskog liječenja, a o kojima progovara i navedena Preporuka /6.2.2./ u smislu nužnosti ukidanja takvih postupaka). Međutim, Belgija, Cipar, Češka Republika, Finska, Francuska, Grčka, Latvija, Luksemburg, Rumunjska i Slovačka imaju takve propise kojima je sterilizacija propisana kao uvjet.⁶⁹ Podaci novijeg datuma ukazuju na to da 23 države članice VE zahti-

66) Bahadur, N., *Swedish Gender-Neutral Pronoun, 'Hen', Added to Country's National Encyclopedia*, Women, 4.11.2013., <http://www.huffingtonpost.com/2013/04/11/swedish-gender-neutral-pronoun-hen-national-encyclopedia-n-3063293.html>, (5. svibnja 2017.).

67) Preporuka Europskog parlamenta od 28. travnja 2016. o zaštiti najboljeg interesa djeteta diljem EU-a na temelju predstavki upućenih Europskom parlamentu (uzimajući u obzir čl. 216. st. 7. Poslovnika EP naloženo je predsjedniku da ovu Rezoluciju proslijedi Vijeću, Komisiji te vladama i parlamentima država članica), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP/ONS/GML+Ta+P8-TA-2016-0142+0+DOC+XML+VO//HR>, (3. svibnja 2016.).

68) *Znate li kojeg ste roda na Fejsu?*, <http://zdravstveniodgoj.com/news/znate-li-kojeg-ste-roda-na-fejsu>, (28. travnja 2017.).

69) Nielsen, N., *European court strikes down transgender marriage case*, Brussels, 16 July 2014, <https://euobserver.com/justice/125005>, (4. svibnja 2017.).

jevaju sterilizaciju kao uvjet za priznavanje novog rodnog identiteta.⁷⁰ Među navedenim državama je i Hrvatska iako se ona ne bi trebala naći u skupini država koja život u novom rodnom identitetu uvjetuje sterilizacijom (v. *infra*, 3.). ESLJP je nedavno upozorio na to da prisila na sterilizaciju ovih osoba predstavlja kršenje ljudskih prava.⁷¹

Ono što razaznajemo, prvenstveno, kao ozbiljnu prijetnju i ugrozu najboljeg interesa djece jest stvaranje prava na rodni identitet za sve, uključujući i djecu, neovisno o dobi ali neovisno i o zdravstvenom statusu osobe (v. supra, 6.2.1.).

Riječ je o pravu baziranom na kriteriju samoodređenja. Ta odredba se, zbilja, doima zastranjujućom i to iz dva razloga: prvi je taj što od svega nisu isključena djeca, a drugi što će temeljem ove odredbe osobe imati pravo odabira svog spola bilo kada i koliko puta to požele.

2.2.2. Europska Unija

Što se, pak, Europske unije tiče, prema navodima Europske komisije, svake godine oko 330.000 ljudi podnese zahtjev za azil, sada se prihvaćaju samo oni zahtjevi iz kojih je razvidno da su podneseni zbog progona (iz političkih ili religijskih razloga). Naime, sada će azil moći dobiti homoseksualci, žene i djevojčice kojima prijeti kloridiktomija i infibulacija, kao i transseksualci, dočim, za ljude koji iz gospodarskih razloga i egzistencijalne nužde napuštaju domove, nova pravila stjecanja azila neće važiti.⁷²

U Direktivi 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća, u čl. 10. st. 1. toč. d., kod navođenja razloga proganjanja "... posebnom društvenom skupinom može se smatrati i skupina koja se temelji na zajedničkim osobinama seksualne orijentacije ... Aspekti povezani sa spolom, uključujući *spolni identitet*, uzimaju se u obzir za potrebe određivanja pripadnosti posebnoj društvenoj skupini ili utvrđivanja osobine takve skupine".⁷³

Spolni identitet podrazumijeva „duboko unutarnje i osobno spolno iskustvo svake osobe, koje može, ali i ne mora ovisiti o spolu pripisanom rođenjem, a uključuje osobno poimanje tijela (koje može uključivati i slobodno izabranu preinaku tjelesnog izgleda ili funkcije medicinskim, kirurškim ili drugim sredstvima) te druge rodne značajke poput oblačenja, govora i ponašanja“.⁷⁴ Definicija spolnog identiteta, dakle, ne obuhvaća samo osobe koje se podvrgavaju operaciji promjene spola ("transseksualne osobe"), već i one koje odabiru druga sredstva za izražavanje svog spolnog identiteta, poput transvestije ili pak *cross-dressinga*, ili samo usvajanje načina govora ili kozmetike, tipične za predstavnike suprotnog spola.⁷⁵

Organizacija ILGBTA⁷⁶ koje promiče, između ostalih, i rodnu ideologiju usrdno nastoji utjecati na EU lobirajući za prava takvih osoba izborivši se za prilične financijske injekcije. Iako Europska komisija ne propušta naglasiti da obiteljskoppravna pitanja, pa tako i brojna pitanja prava osoba koja predstavlja i zagovara ILGBTA, ostaju u nadležnosti država članica, a ne EU, ipak, evidentno je da je Unija financirala njihov projekt "Progress" 2013. godine, a sada i program pod nazivom "Prava, jednakosti i državljanstvo 2014.-2020." Nije riječ samo o iznimno visokim iznosima, nego se radi o

70) Riječ je o: Francuskoj, Švicarskoj, Belgiji, Luksemburgu, Češkoj, Slovačkoj, Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Srbiji, Grčkoj, Bugarskoj, Rumunjskoj, Ukrajini, Turskoj, Gruziji, Azerbajdžanu, Armeniji, Litvi, Latviji, Ruskoj, Finskoj. Vidi: *Trans Rights Europe Map*, 2016, http://tgen.org/wp-content/uploads/2016/05/Trans-mapA_Map2016july.pdf, (4. svibnja 2017.).

71) Lavers, M.K., *European court: Forced sterilization of trans people violates human rights*, Washington Blade, April 6, 2017, <https://www.washingtonblade.com/2017/04/06/european-court-forced-sterilization-trans-people-violates-human-rights/>, (4. svibnja 2017.).

72) Tko smije, a tko ne smije ostati u Europi?, <http://www.dw.com>, (5. svibnja 2016.).

73) *Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection and for the content of the protection granted (recast)*, Official Journal, L 337, 20. 12. 2011, pp. 9-18.

74) Ova široko prihvaćena definicija preuzeta je iz „Načela Yogyakarta o primjeni Međunarodnog zakona o ljudskim pravima u odnosu na spolno usmjerenje i rodni identitet“, ožujak 2007. Navedena načela prihvatilo je neovisno tijelo stručnjaka Međunarodnog zakona o ljudskim pravima, http://www.yogyakartaprinciples_en.htm, (26. travnja 2017.).

75) *Priručnik o europskom antidiskriminacijskom pravu*, Agencija Europske unije za temeljna prava, Vijeće Europe, Luxemburg, 2010., str. 88.

76) *International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersexual Association*.

iznosima, u konačnici, poreznih obveznika EU kojima Europska komisija financira jednu ovakvu grupaciju koja zastupa radikalni, seksualni program, koja je nedavno propagirala nedopustivi projekt pod nazivom "Gay vs God". Trenutno, ILGBTA, nastoji osporiti, na političkoj i pravnoj razini, sve ono što se protivi njihovom poimanju obitelji, pa je između ostaloga, razvila i strategiju rušenja Europske građanske inicijative "Mama, tata i djeca", te nastoji svim silama utjecati na Komisiju EU po tom pitanju. "Javnost ima pravo biti zaštićena od ometanja Komisije EU u područjima koji, kako to i sama Unija ističe, ostaju u isključivoj nadležnosti država članica," stoji u jednom od istupa Zajednice građana koja aktivno promiče sudjelovanje društva u politici, zalažući se za vrijednosti života i obitelji (*CitizenGo*).⁷⁷ No, ovakva stvarnost otvara dva pitanja: koliko je riječ o istinskom "ometanju Komisije EU" te može li se, još uvijek, bezrezervno braniti stav da za EU i dalje obiteljska, materijalno-pravna pitanja ostaju isključivo u nadležnosti država članica?

Glede predmeta o kojima je rješavao Sud Europske unije (dalje: Sud EU), a koji su se upravoicali transrodnih osoba su, uglavnom, oni koji su se odnosili na pitanja mirovinskih prava. Zanimljivim se čini ukazati na slučaj *Richards*⁷⁸ u kojem su se, prema britanskom zakonu iz 2002. godine (koji je tada bio na snazi), mirovinska prava mogla ostvariti samo na temelju spola osobe upisanog u registar rođenih. Sud EU je procijenio takvo opredjeljenje zakonodavca nesukladnim s temeljnim ljudskim pravima, te je isti omogućio šezdesetogodišnjoj S.M. Richards, rođenoj u muškom spolu 1942., a koja je operacijom promijenila spol 2001. godine, nakon što su joj liječnici dijagnosticirali smetnje koje se mogu opisati kao "konstantna averzija prema vlastitom spolu", ostvarivanje mirovine sa šezdeset godina. Naime, prema važećem britanskom zakonu, ista je morala navršiti šezdesetpet godina kako bi stekla pravo na mirovinu (tj. trebala je udovoljiti dobi koja se tražila za muškarce). Takav slučaj se u Velikoj Britaniji ne može ponoviti jer sada transseksualci mogu dobiti potvrdu o priznanju novog spola.

Nadalje, zanimljivim se čini i predmet C-117/01 (*K.B. v. National Health Service Pensions Agency and Secretary of State for Health*)⁷⁹ u kojem je Sud EU zauzeo stav da ono zakonodavstvo koje propusti priznati transseksualcima novi spolni identitet, uskraćujući im pravo na brak, je protivno pravu Unije ukoliko to ima učinka na uskratno ovlaštenja preživjelog partnera glede mirovine. Uporište za takvo stajalište nalazi se u Direktivi Vijeća o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti⁸⁰. Riječ je o predmetu koji je pred Sud EU stigao 2004. godine. Gđica. K. B. je navela da njen transseksualni partner ne bi mogao polagati pravo na mirovinu jer oni nisu u braku. Naime, nisu mogli stupiti u brak jer je njen partner bio registriran kao žena i bilo je nemoguće promijeniti spol u britanskim registrima rođenih – čak i onda ako je osoba promijenila spol operacijom. K. B. je utjecala na promjenu zakona koji je onemogućavao transseksualcima sklapanje braka temeljenog na njihovom novostečenom spolu, točnije, britanska vlada je promijenila svoj stav i iste godine usvojila *Gender Recognition Act*⁸¹.

Potrebno je ukazati i na Direktivu 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. godine o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada.⁸² Uvodne izjave toč. 2. i toč. 3. Direktive odnosi se na sudsku praksu Suda EU. Naime, toč. 2. je određeno da jednakost muškaraca i žena predstavlja temeljno načelo Zajednice (na temelju čl. 2. i čl. 3. st. 2. Ugovora te sudske prakse Suda) te da je Sud utvrdio da se opseg načela jednakog postupanja prema ženama i muškarcima ne može ograničiti na zabra-

77) *EU Ombudsman Must Vet and EU Commission Must Defund Powerful LGBT Propagandist – ILGA Europe*, <http://www.citizengo.org/en/pc/34394-eu-commission-must-stop-funding-ilga-strong-lgbt-promoter-now?dr=75124>, 5. svibnja 2016.

78) *Case C-423/04, Sarah Margaret Richards v. Secretary of State for Work and Pensions, ECJ 27 April 2006*, http://biicl.org/files/2077_c-423-04.pdf, 5. svibnja 2016. Usp.: De Waele Henri and Van der Vleuten Anna, *Judicial Activism in the European Court of Justice – The Case of LGBT Rights*, pp. 656-657.

79) Riječ je o slučaju *K. B. protiv Mirovinskog osiguranja NHS*, predmet (C-117/01 [2004] ECR I-541, 7. siječnja 2004., u: De Waele, H. and Van der Vleuten, A., *Judicial Activism in the European Court of Justice – The Case of LGBT Rights*, Michigan State Journal of International Law, Vol. 19:3, 2011, p. 656.

80) *Council Directive 79/7/EEC of 19 December 1978 on the progressive implementation of the principle of equal treatment for men and women in matters of social security*, Official Journal No. L 6, 10 January 1979, p. 24.

81) *Gender Recognition Act (2004)*, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/7/contents>, 5. svibnja 2016.

82) *Report from the Commission to the European Parliament and the Council – Report on the application of Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation (recast)*, COM(2013) 861 final, Brussels, 6.12.2013, <http://csdlex.unict.it/Archive/>, 8. svibnja 2016.

nu diskriminacije na temelju činjenice da osoba pripada određenom spolu. S obzirom na svoju svrhu i prirodu prava koja se njime štite, ono se također primjenjuje i na diskriminaciju koja proizlazi iz promjene spola (a upravo o tome je bila riječ u navedenim predmetima).

Tu novost je tada izravno prenio vrlo mali broj država članica (Belgija, Češka, Ujedinjeno Kraljevstvo). Dvije države članice uvrstile su "seksualnu ili rodnu identifikaciju" i "rodni identitet" (Slovačka i Malta) u temelje za diskriminaciju. "Seksualni identitet" već je, u to vrijeme, bio uvršten u temelje za diskriminaciju u zakonodavstvu dviju država članica (Njemačke i Mađarske). Čini se da ovi pojmovi uključuju, ali nisu i ograničeni na, promjenu spola. U Finskoj je pravobranitelj za ravnopravnost spolova izdao smjernice u kojima su navedeni temelji za diskriminaciju koji se odnose na sve transrodne osobe, a ne samo one osobe koje su promijenile spol. U nekim državama (npr. Danskoj, Španjolskoj i Francuskoj) nacionalni sudovi su interpretirali nacionalno zakonodavstvo koje se odnosi na jednako postupanje na način da se njime zabranjuje diskriminacija na temelju spola. Druge, pak, tri države članice, koje također nemaju posebne provedbene mjere, izravno se oslanjaju na učinke sudske prakse Suda EU u domaćem zakonodavstvu (npr. u Cipru i Austriji, a u Hrvatskoj, *Zakonom o ravnopravnosti spolova*⁸³ određeno je kako se njegove odredbe neće interpretirati ili provoditi u suprotnosti sa zakonodavstvom EU-a). Neke države, kao npr. Slovenija, u svom zakonodavstvu nemaju iscrpniju formulaciju koja bi obuhvaćala diskriminaciju na temelju spola, već bi se ista, npr. u toj državi, mogla obuhvatiti formulacijom "diskriminacije na temelju osobnih okolnosti". U Izvješću⁸⁴ uz Direktivu 2006/54/EZ se ističe da većina država članica EU nije iskoristila priliku pruženu navedenom Direktivom da jasno uključe prava osoba koje su u postupku promjene ili su već promijenile spol, kako ne bi bili diskriminirani u njihovim nacionalnim zakonodavstvima.

Opet ćemo naglasiti da u kontekstu poimanja standarda "spolnog identiteta", nedvojbeno postoji pravni rašomon, a što uopće ne začuđuje. Jer, što je to uopće "spolni identitet"? Možda pokušaj pojmovnog određenja, koji je ostao na pokušaju, jer kako vidimo isti može podrazumijevati i osobu koja je operativno promijenila spol ali i onoga koji se, za večernji izlazak, iako je muškarac "dobjerao" šminkom i odjećom kao žena ili pokušava govoriti kao žena, oslovljavati se na taj način i sl. (v. *supra*). Dakle, "spolni identitet" podrazumijeva svašta i ništa. Pravo, da bi zadržalo svoj smisao i poslanje, teško može otpjeti svašta i ništa. Zapravo, sav jad takvih namisli i želja, najteže može otpjeti pravo. Mislim da onaj tko prihvaća biološku datost kao "naravnu datost", ne dvoji oko "spolnog identiteta". Je li možemo biti zadovoljni odgovorom međunarodne zajednice, koja u silnoj želji da iznađe pravo određenje za „spolni identitet“ nudi dodatne nejasnoće i gubi se u silini redundancija (v. *supra*)? Naprosto, ako se želi ovakve pojmove prihvaćati u svakodnevnom pa i pravnom životu, onda isti iziskuju da se stvari nazovu pravim imenom, a ne da se nedefinirano pojašnjava nejasnim. To je teret kojim se pravo pretvara u svoju suprotnost. Konkretno, na pravnoj razini „spolni identitet“ tumači se kao dio "spolnog usmjerenja". Kakav identitet, koje usmjerenje? U eri posvemašnje zaštite ljudskih prava (čitaj: želja), istina, nije poželjno biti pretjerano ljubopitljiv. Znamo kakva sankcija slijedi – vrlo definirana i određena za razliku od pitanja na koje tražimo odgovor. Dok okom trepnete, već vas stignu stigme i osude i to vrlo nemilosrdne – osoba ste koja je homofobna, koja nema empatije prema drugačijima, koja prihvaća i zagovara spolnu diskriminaciju. I svaka rasprava koja kreće od premisa istine i prava, osuđena je na propast. U konačnici, bitnim postaje pronaći žrtvu, a naravno i počinitelja.

U Europi o tom pitanju ne postoji jedinstveno stajalište (što uopće ne začuđuje). Riječ je o postupanju raznih tijela, upravnih, sudskih i sl. koji se, nošeni obvezom zaštite od spolne diskriminacije i pod konstantnim pritiskom međunarodne zajednice, pokušavaju snaći u tretmanu pojedinaca koji se pronalaze u fluidnosti poimanja spola, neutvrđenosti jezičnog konstrukta, bježeći iz sigurnosti biološke datosti. Ta tijela pokušavaju naći *modus operandi* u nerasplošnim situacijama u kojima nije uopće moguće razmrsiti smisao događanja. Možda zato jer je to potrebno jednoj manjoj skupini koja ima neka svoja "osjećanja", "potrebe smještanja svoje osobnosti u drugi identitet" ili možda zato što isti, bivaju korisni, točnije, upravo nužni i iskorišteni u zadovoljavanju potreba međunarodne zajednice koja ovakvim angažmanom skreće pogled javnosti od istinskih, pravih, ja-

83) Zakon o ravnopravnosti spolova, Narodne novine br. 82/08., 138/12.

84) *Report on the application of Directive 2006/54/EC of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006*, op. cit., pp. 5-6.

snim, zdravorazumski prihvatljivim jezikom, određenih problema u kojima grca društvena zajednica naših dana? Odgovor je jasan, jer istina je poput sunca – ne da ruci da ga skrrije.

3. Rodna ideologija pod maskom ravnopravnosti spolova - osvrt na stanje u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini

Zakono o suzbijanju diskriminacije⁸⁵ Republike Hrvatske (dalje: RH) poznaje dvadeset i jednu osnovu diskriminacije, a među njima i diskriminaciju glede rodnog identiteta i izražavanja (rodnog identiteta), (čl. 1. st. 1.), kao i Zakon o ravnopravnosti spolova (*v. supra*) koji ne progovara samo o uklanjanju neravnopravnosti spolova, već i rodnih stereotipa (čl. 14.). Vrijeme njihovog donošenja bilo je vrijeme kada se RH suočavala s brojnošću prepreka na putu ulaska u punopravno članstvo EU (da podsjetimo: pitanja granica sa Slovenijom, ZERP-a, "traljavog pravosuđa", haških optuženika i sl.).

I dok su neke države (npr. Njemačka i Češka) uporno odbijale donošenje takvih "antidiskriminacijskih zakona" ističući da su antidiskriminacijske norme već ugrađene u njihove Ustave i druge zakone, ukazujući na nepotrebnost umnožavanja propisa o nečemu što je već regulirano,⁸⁶ Hrvatska je marljivo prionula poslu donošenja takvih propisa.

Zakonom o državnim maticama (dalje: ZDM)⁸⁷ kao i Zakonom o izmjenama i dopunama ZDM-a⁸⁸, te Pravilnikom o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije te utvrđivanju uvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili o životu u drugom rodnom identitetu (dalje: Pravilnik)⁸⁹ uređuju se prava transrodnih osoba u Hrvatskoj.

Da bi dobio rješenje o upisu promjene spola u maticu rođenih, podnositelj zahtjeva mora (uz zahtjev) priložiti i Mišljenje Nacionalnog zdravstvenog vijeća o promjeni spola ili o životu u drugom rodnom identitetu, temeljem kojeg nadležni ured državne uprave u županiji donosi rješenje o upisu promjene spola u maticu rođenih (čl. 3. Pravilnika).

Zabranjen je bilo kakav vid prisile određene osobe na podvrgavanje medicinskim postupcima (tipa kirurške prilagodbe spola, sterilizacije ili hormonske terapije, kao uvjeta za priznanje promjene spola ili života u drugom rodnom identitetu). Dakle, dovoljno je htijenje, želja. Istoj se udovoljava na prilično jednostavan način, pukim 'potezom pera'. Čini se da je postupak zamišljen tako da bude okončan, praktično, prije nego li je i započeo.

Ipak, od podnositelja zahtjeva se traži da priloži i određenu dokumentaciju kojom potkrijepljuje svoje zahtjeve. Razlika u istoj je prepoznatljiva u odnosu na okolnost da li je, terminološkim odabirom zakonodavca, podnositelj zahtjeva dijete, roditelj ili skrbnik djeteta (zakonodavac je, pretpostavljamo, htio reći "dijete ili zakonski zastupnik djeteta". Naime, ovakvim nabranjem izostavljen je i posvojitelj koji je, također, jedan od zakonskih zastupnika djeteta) ili odrasla osoba. *Ako je podnositelj zahtjeva dijete ili njegov zakonski zastupnik*, tada se zahtjevu moraju priložiti mišljenja / nalazi doktora medicine specijalista dječje i adolescentne psihijatrije, pedijatrijske endokrinologije i pedijatrije, kao i mišljenje kliničkog psihologa s iskustvom na području dječje psihologije. Uz to mora se, očekivano, priložiti i Izvješće nadležnog centra za socijalnu skrb (dalje: CZSS) o osobnim i obiteljskim prilikama. *Ako je podnositelj zahtjeva odrasla osoba*, zahtjevu mora priložiti mišljenja / nalaze doktora medicine specijalista psihijatrije, endokrinologije i dijabetologije, kao i mišljenje kliničkog psihologa i Izvješće nadležnog centra za socijalnu skrb o osobnim i obiteljskim prilikama. Međutim, ako punoljetna osoba podnosi zahtjev za upisom spola na temelju života u drugom rodnom identitetu dovoljno je da priloži samo mišljenje / nalaz doktora medicine specijalista psihijatrije, kliničkog psihologa i Izvješće CZSS o osobnim i obiteljskim prilikama.⁹⁰ Pri tome

⁸⁵ Zakon o suzbijanju diskriminacije, Narodne novine br. 85/2008. i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o suzbijanju diskriminacije, Narodne novine br. 112/2012.

⁸⁶ Češki predsjednik Vaclav Klaus "lupio vetom taj zakon, premda ga je parlament izglasao", Vidi: Šola, I., *Agora*, Slobodna Dalmacija, 23.04.2017., str. 10.

⁸⁷ Zakon o državnim maticama, Narodne novine br. 96/93.

⁸⁸ Zakon o izmjenama i dopunama ZDM-a, Narodne novine br. 76/13., čl. 6. i čl. 9a. st. 2.

⁸⁹ Pravilnik o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije te utvrđivanju uvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili o životu u drugom rodnom identitetu, Narodne novine br. 132/14.

⁹⁰ Čl. 4. st. 2. - 4. Pravilnika.

se nalaže da to budu 'stručnjaci s iskustvom i edukacijom iz područja zdravstvene zaštite transrodnih osoba, a isti moraju biti uvršteni na *Listu stručnjaka koji imaju iskustva u radu s transseksualnim osobama*.⁹¹ Ministarstvo zdravlja je nedavno i usvojilo navedenu *Listu*.

Transrodnim osobama se čak dopušta i to da umjesto navedene medicinske dokumentacije i mišljenja stručnjaka iz Hrvatske, mogu priložiti dokumentaciju i mišljenja inozemnih stručnjaka koji imaju iskustvo i edukaciju iz područja zdravstvene zaštite transrodnih osoba. Pitamo se koja bi bila razložnost takvog postupka (uz usvojenu *Listu* domaćih stručnjaka) i je li tolika razina benevolentnosti u pristupu i tretmanu transrodnih osoba, otvara mogućnosti zlorabe ili eventualnog ekstenziviranja takve prakse i u nekim drugim segmentima obiteljskopravne problematike o kojima progovaramo ne s pozicija potrebe liječenja, već s pozicija medikalizacije pojedinih ljudskih problema emocionalne, psihološke i sl. naravi? Na takvo razmišljanje dodatno nas navodi i inkompatibilnost prethodno navedenog u odnosu na odredbu čl. 9. st. 3. Pravilnika koji upućuje Nacionalno zdravstveno vijeće, ukoliko nalaz, odnosno mišljenje stručnjaka iz dostavljene medicinske dokumentacije nije jasno ili potpuno, ili ako su nalazi i mišljenja dvaju ili više stručnjaka proturječni ili se postavi osnovana sumnja u točnost danog mišljenja, da isto zatraži nalaz i 'mišljenje drugih stručnjaka' i to upravo onih s objavljene Liste stručnjaka.

U 2017. godini, prema najavama Vlade, Republika Hrvatska će ratificirati Istanbulsku konvenciju (v. *supra*, 2.2.1.), i šira javnost taj postupak vezuje za uvođenje rodne ideologije u RH. No, to će biti još jedna, vrlo čvrsta karika u, nažalost, već postojećem lancu hrvatskog zakonodavstva. Ide se i dalje, pa se tako raspravlja i o donošenju Zakona o rodnom identitetu koji bi dopuštao izmjenu spola u dokumentima običnom izjavom u državnom uredu te bi osobama koje izgledaju kao muškarci, a po svojoj biološkoj i fizičkoj konstituciji to i jesu, dopustio da ih se tretira kao žene, i obrnuto. To bi, osim puke izmjene podataka o spolu u osobnim dokumentima, produciralo i brojne druge probleme s kojima se suočavaju pojedine strane države koje su dostigle "višu razinu prava" po tom pitanju (primjerice, da se muškarci koji se smatraju ženama ili se, pak, služe izlikom takve vrste, ulaze u ženske toalete, služe se ženskim svlačionicama i sl.). Sada bi takvi pojedinci i kod nas dobili "svoj Zakon" i približili bi se, nažalost, dodvorili bi se još jednom međunarodnoj zajednici, počastivši je ovakvim propisima, dokazujući po tko zna koji put kako je Hrvatska spremna slijepo hoditi utabanim stazama europske i međunarodne zajednice.

Koliko Hrvatska ide u korak s Europom i svijetom govori i podatak da u Hrvatskoj postoji *TransParent - Inicijativa za roditelje trans* i rodno varijantnih osoba*.⁹²

Poznato je da je od 2013. godine sedam osoba podnijelo zahtjev za promjenu spola. Jedna osoba je ostvarila zakonsko pravo na priznanje rodnog identiteta odlukom Ustavnog suda RH⁹³, a u tijeku su i tri postupka pred ESLJP protiv Republike Hrvatske.

Razvidno je, na ovim geografskim prostorima, kad je po srijedi upravo ova problematika, iščitavaju se slični scenariji. Naravno, u onim državama koje su ranije krenule sa zaštitom prava ovih kategorija osoba, stvari su već odmakle dalje – dovoljna je i puka izjava volje da se osoba tretira po rodu, a ne po spolu, dok u drugim državama tome prethoditi mora i operativni zahvat pojedinca. Bilo kako bilo, evidentno je, granice po ovom pitanju počinju se pomicati odlukama ustavnih sudova.⁹⁴

91) Lista stručnjaka koji imaju iskustva u radu s transseksualnim osobama, Narodne novine br. 59/15.

92) *TransParent - Inicijativa za roditelje trans* i rodno varijantnih osoba*, <http://www.transaid.hr/transparent>, 3. svibnja 2016.

93) Radilo se o ustavnoj tužbi maloljetnika zastupanog po majci kao zakonskoj zastupnici koji je tražio promjenu podataka o spolu i imenu u temeljnom upisu u matici rođenih iako nije bila izvršena promjena spola. Ustavna tužba je usvojena. Ustavni sud se pozvao na neučinkovitost nadležnih tijela kao i na nerazumnu duljinu trajanja postupka. Držao je povrijedenim i pravo podnositelja na poštovanje njegovog osobnog života. Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-III-3173/2012. od 18. ožujka 2014., Narodne novine, br. 46/2014.

94) Primjerice, slično Hrvatskoj i u susjednoj Srbiji je, ne tako davno, donesena odluka kojom je usvojena ustavna žalba transseksualne osobe utvrdivši da je općinska uprava jedne općine povrijedila pravo na dostojanstvo i slobodan razvoj osobnosti zajamčen čl. 23. Ustava, kao i pravo na poštovanje privatnog života zajamčenog čl. 8. EKLJP, time što je donošenjem zaključka o nenadležnosti propustila odlučiti o zahtjevu podnositelja ustavne žalbe za promjenu podataka o spolu u matičnoj knjizi rođenih. Naravno, i tu se ukazuje na potrebu postojanja posebnog zakonodavstva. Postupak bi se mogao pokrenuti samo nakon što podnositelj zahtjeva dokaže da je operativni zahvat bio neophodan te da je uspješno obavljen. Ukoliko bi se podnijeli navedeni dokazi, pravna promjena statusa bi bila obvezna. Draškić M., *Evolucija u jurisprudenciji Europskog suda za ljudska prava u pogledu transseksualnih osoba: Evolucija i u Srbiji*, <https://www.scribd.com/document/332255228/transseksualizam-pdf>, (28. travnja 2017.).

Ono što dodatno zabrinjava u hrvatskoj pravnoj stvarnosti da je već i prije 2012. godine iz Izvješća o radu Ureda pravobranitelja za djecu razvidno da isti "nastavlja pratiti ostvarivanje prava djece na spolni i rodni identitet. Uočen je čak i problem nedostatka stručnjaka koji poznaju problematiku i mogu djetetu pružiti medicinsku i terapijsku podršku i tretman, pravni savjet ili savjet vezan uz svakodnevni život, kao i nepostojanje propisa kojima je regulirano pitanje promjene spola i pravnog aspekta transseksualnih osoba"⁹⁵.

Genetski postulati za zagovornike rodne ideologije ne postoje. Ne priznaju ih i to bez i jednog jedinog znanstvenog argumenta. Možda to postaje shvatljivije ako znamo da se analitičkim i stručnim pronicanjem u radove koji su pridonijeli promicanju rodne teorije i određenih hipoteza koje bi trebale biti glavni nositelji iste, došlo do zaključka da rodna teorija nije ni zasnovana na empirijskoj znanosti, te da su glavni protagonisti rodne teorije bili tek pojedini psiholozi koji su zlorabili svoju akademsku poziciju u svrhu promoviranja vlastitih svjetonazora. Tako se pompozna rodna teorija preko noći pretvorila u pseudoznanost.⁹⁶

U Bosni i Hercegovini (dalje: BiH), stanje nije bitno drugačije nego u RH. I tu se rodna ravnopravnost nerijetko ističe, interpretirajući Osnivačke ugovore o EU (iako isti, u osnovi, barataju pojmovima ravnopravnosti spolova, jednakog tretmana i mogućnosti za žene i muškarce), kao jedno od temeljnih načela Europske unije. BiH nije članica EU, već je potencijalni kandidat za članstvo pa samim tim teži postupnom usklađivanju svojega zakonodavstva s pravnom stečevinom EU.

Iako se rodni identitet nigdje izričito ne spominje kao zabranjeni osnov diskriminacije u direktivama EU, Sud EU primjenjivao je zabranu diskriminacije na osnovu spola i to u sferi mirovinskih prava (v. *supra*, 2.2.2.), te ekstenzivnim tumačenjem iste, uključivao i predmete u kojima su se pojavljivale transrodne/transseksualne osobe.

Među dokumentima VE, zamjetno je da je BiH već 2013. ratificirala Istanbulsku konvenciju koja, kako smo već ranije kazali, pod krinkom zaštite od nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja, uvodi rodnu ideologiju u punini značenja te riječi (v. *supra*, 2.2.1.).

Ustav BiH sadrži načelo nediskriminacije u čl. II. (*Ljudska prava i osnovne slobode*), toč. 4. Međutim, rodni identitet i spolna orijentacija nisu izričito navedeni kao zabranjeni osnovi diskriminacije.⁹⁷ Dva zakonska propisa koja su najznačajnija za ovu problematiku su Zakon o ravnopravnosti spolova BiH i Zakon o zabrani diskriminacije BiH. *Zakon o ravnopravnosti spolova BiH (2003.)*⁹⁸ izričito zabranjuje diskriminaciju na osnovu spola/roda i seksualne orijentacije (čl. 2. st. 3.). Kako je riječ o sistemskom i okvirnom Zakonu donesenom na državnoj razini, isti nalaže obvezu usklađivanja drugih pravnih akata na državnom, entitetskom, kantonalnom i općinskom nivou s njim.⁹⁹ Zakon navodi i mogućnost proširenja zaštite koju on pruža po navedenoj osnovi, a koja bi to bila područja javnog i privatnog života, ovisi isključivo o tijelu koje primjenjuje Zakon. Isti nije definirao pojam *seksualne orijentacije* ali definira značenje pojma *spol* kombinirajući dva značenja: biološko i društveno.¹⁰⁰ Nužno je navesti i *Zakon o zabrani diskriminacije (2009.)*¹⁰¹ kao drugi sistemski zakon koji pokriva područje zabrane diskriminacije. U čl. 24. st. 2. jasno propisuje: "Svi zakoni i opći propisi bit će usaglašeni s odredbama ovog zakona u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona". Isti izričito navodi spol, spolnu orijentaciju, te spolno izražavanje kao zabranjene osnove diskriminacije, ali ne i jedine zabranjene osnove diskriminacije. Isti u čl. 3. i 4. propisuje i raznosrodnost oblika diskriminacije (neposrednu, posrednu diskriminaciju, uznemiravanje, spolno uznemiravanje, segregaciju i dr.). Zakonu se upućuje ozbiljnija zamjerka što ne određuje značenje pojmova *spolna orijentacija* i *spolno izražavanje*.¹⁰² U BiH, za sada, ne postoji

95) Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu, Sažetak, toč. 2.1.2., Zagreb, ožujak 2012.

96) Poljaković Ivan, Dodig Goran, (*Ne)znanstvene rodne teorije*, Crkva u svijetu, 50 (2015), br. 1, str. 55.

97) Ustav BiH, (Opći okvirni sporazum za mir BiH-AneksIV) i Amandman I na Ustav BiH, Službeni glasnik BiH, br. 25/2009.

98) Zakon o ravnopravnosti spolova BiH, Službeni glasnik BiH, br. 16/2003., 102/2009. i 32/2010. (pročišćeni tekst).

99) Banović, D., Vasić, V., *Seksualna orijentacija i rodni identitet: pravo i praksa u BiH*, Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo, 2013., str. 71, http://soc.ba/site/wp-content/uploads/2013/07/SORI_print_10.4.Finalweb.pdf, (8. svibnja 2017.).

100) Op. cit., str. 72.

101) Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik BiH, br. 59/2009.

102) Banović, D., Vasić, op. cit., str. 76.

mogućnost medicinske promjene spola. Osobe koje se žele podvrgnuti takvom postupku, u pravilu, odlaze u susjednu državu Srbiju.

Na planu zaštite transrodnih/transseksualnih osoba zamjetne su aktivnosti brojnih udruga, agencija (tipa Agencije za ravnopravnost spolova), Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH i dr.

Zanimljivim se čini ukazati na *Gender akcijski plan BiH za razdoblje 2013-2017.* godine¹⁰³ donesen od strane Agencije za ravnopravnost spolova, a koje je usvojeno na sjednici Vijeća ministara BiH 2012. godine. Naime, obveza BiH da izradi takav plan proizlazi iz brojnih međunarodnih i domaćih dokumenata. Ovaj Akcijski plan na početku, vrlo sramežljivo, gotovo usputno, progovara o unapređenju položaja marginaliziranih skupina žena i muškaraca koje su izložene višestrukoj diskriminaciji, uključujući "rodne aspekte"¹⁰⁴. Nadalje, protura se sintagma "rodnih stereotipa", "rodnih uloga", "provođenje *genderanaliza*" (toč. 1.2.2.)¹⁰⁵ u smislu mjera koje se moraju poduzeti na svim nivoima organiziranja vlasti u BiH, naravno pri tome striktno vodeći računa da se koriste pojmovi 'spol' i 'rod' kao sinonimi. Nekako nam ta potreba za 'jezičnom nedosljednošću i zbrkom' (u počecima teksta) zvuči poznato. Nešto kasnije, govori se i o nužnoj podršci istraživanjima i programima koji se odnose na unapređenje položaja žena u oblasti ruralnog razvoja, kao i integriranja *gender*/rodnih pitanja u programe vezane za, danas toliko isticani, 'održivi razvoj' i zaštitu okoliša.¹⁰⁶ Dakle, kako smo već i ranije naveli, rodna ideologija iznalazi mjesto i u kontekstu koncepta 'održivog razvoja', (v. *supra*, 2.1.1.) kao nove strategije i filozofije društvenog razvoja. Ukazuje se na potrebu provođenja istraživanja o različitim aspektima rodne ravnopravnosti i u obrazovanju, u područjima znanosti, inovacija, kulture i sporta (toč. I.4.), kao i o potrebi nužne potpore *gender*/rodnim studijama i istraživačkim aktivnostima na sveučilištima i istraživačkim institutima (toč. I.4.9.),¹⁰⁷ a važnom se čini i Preporuka (2008.) 1 Odbora ministara VE zemljama članicama o uključivanju rodnih razlika u zdravstvenu politiku (toč. I.5.)¹⁰⁸. Kroz cijeli spektar mjera i aktivnosti na ovom planu, često se provlači i sintagma "*rodno odgovornog budžetiranja*"¹⁰⁹. Pozivajući se na brojne međunarodne dokumente ističe se da isti, u svojoj osnovnoj koncepciji, zahtijevaju prikazivanje žena i muškaraca "na ravnopravan i nestereotipan način" ... (toč. II.4.), a nešto dalje, u istom pasusu, dobivamo pojašnjenje takvog pristupa u vidu "*ravnopravnosti na osnovu spola, roda, spolnog identiteta, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i seksualne orijentacije*"¹¹⁰, što jasno pokazuje o čemu je riječ. Sada se jasno pavi razlika između "spola" i "roda", dakle, nije riječ o nerazlikovanju pojmova i tretmanu istih kao sinonima, već o svjesnom i namjernom nastojanju da se proturi rodna ideologija i otvorenom zalaganju za istu. I izgleda da BiH, jednako kao nekada i Hrvatska, nakon što ju se prethodno namuču i iscrpi svom silinom prepreka za ulazak u 'carstvo ljudskih prava - EU' i onda kad svemu *udovolji*, ostaje još jedna ali, vrlo ozbiljna prepreka koju treba riješiti, a to su prava LGBT osoba. Isti scenarij, *déjà vu*.

Tome u prilog govori i istup Europske komisije kroz dokument o Strateškom djelovanju za ravnopravnost spolova za 2016-2019. godine¹¹¹ i to u vidu pet prioriteta koji će se primijeniti kako u državama EU, tako i u zemljama pristupnicama EU. Jedan od njih, koji bi prema skromnom mišljenju autorice ovog rada, trebao biti najznačajniji, a to je ukidanje razlike u plaćama, primanjima i mirovinama između žena i muškaraca, te borba protiv siromaštva žena, navodi se u ovom dokumentu ne kao "ukidanje razlika", već se isti zadovoljava "*smanjenjem razlika*". Zašto? Zašto baš u toj najvažnijoj sferi života žena zagovarati labavu opciju "smanjenja, a ne ukidanja razlika"? Zar je moguće da se po tom pitanju uopće tolerira ikakva razlika među spolovima poglavito u eri zaglušujuće buke koju međunarodne organizacije stvaraju na temu antidiskriminacije, ljudskih prava, prava žena i sl.? Ali, zapravo, to ne treba začuđivati jer dolazi od organizacija koje se tako "grčevito" bore

103) *Gender akcijski plan BiH za razdoblje 2013-2017.* godine Službeni glasnik BiH, br. 98 od 16.12.2013.

104) *Ibidem*, str. 5.

105) *Ibid.*, str. 7.

106) *Ibid.*, str. 9.

107) *Ibid.*, str. 10.

108) *Ibid.*, str. 11.

109) *Ibid.*, str. 4, 15-16, 18-20, 21-22, 33 i td.

110) *Op.cit.*, str. 16-17.

111) *Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019* (European Commission), Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2016, pp. 24-26.

za 'rodove' i rodnu jednakost, a ne za žene i njihova životno važna prava. Međunarodnoj zajednici, čije se poslanje već dugi niz godina zasniva na zaštiti prava ovakvih i onakvih '...seksualaca', uopće nisu zanimljiva istinska prava žena. Najvažnije postignuće je imati društvo sretnih '...seksualaca'. Iz najave ovog cilja, jasno je da ne treba očekivati ama baš nikakvo postignuće po pitanju izjednačavanja vrednovanja žensko-muškog rada. Jednostavnije je, jeftinije je i za društveni poredak koji se kani stvoriti, puno korisnije, baviti se onim čime se međunarodna zajednica, koja je već postala sama sebi svrha, bavi.

4. Zaključak

Rodnu ideologiju danas promiču kako pojedinci, tako i određene društvene skupine. Na govaranju i promicanju njenih ideja svojski rade i međunarodne organizacije, od UN-a, preko VE do EU-a. Neizostavno je ukazati i na jedan od razloga lakoće puta do "porobljavanja" masa i inficiranja istom. Naime, ista je zaogrnta vrlo prihvatljivom, razumljivom i, u suvremenom svijetu, toliko potrebnom, idejom promjene kruto tradicionalnog poimanja odnosa muža i žene, kako na polju bračnih i obiteljskih odnosa, tako i na području radnopravnih odnosa, kroz uklanjanje razlika u mogućnostima pristupa pojedinim sferama društvenog, gospodarskog, političkog, znanstvenog i inog života, nekada ekskluzive rezervirane isključivo za svijet muškaraca. Protiv takvih, zdravorazumski prihvatljivih i trenutkom društvene stvarnosti zadanih razloga, nitko ne bi imao ništa protiv. Međutim, svako lice ima i naličje. Ovdje naglasak treba staviti upravo na naličje. Isto odgovara rušilačkom pohodu na spol (ženu i muškarca), dalje, na brak (žene i muškarca), a samim tim i na obitelj. Ako ne dvojimo da je upravo obitelj temelj društva i da društva nema bez obitelji, onda rušilački pohod na istu poprima sasvim jasni značaj, značaj kojemu se u današnje doba, na žalost, često pripisuju pompozni nazivi tipa "kulturene revolucije".

Rodna ideologija koja se prodaje gotovo za 'prosvjetiteljsku', upakirana u omot na kojem su velikim slovima ispisane riječi: "priroda", "sloboda", "razum" i „tolerancija“ gotovo da je lijepak za mnoge. Pogotovo onda ako se ne uspijeva razaznati da iza "prirode" (biološke, spolne datosti, spola) stoji nasilje nad istom (rod kao društveni 'konstrukt'), da iza "slobode" i oslobađanja iz okova te i takve prirode, stoji trajno uzništvo, da umjesto "razuma" koji bi trebao biti 'u suglasju' s prethodne dvije stavke, imamo patološko poimanje sebe i nijekanje vlastitog "ja", a umjesto "tolerancije" pojedinca spram vlastite prirodne, spolne datosti i pripadnosti, imamo krajnju "netoleranciju" i od pojedinca i od onih koji ga sustavnom indoktrinacijom uvjeravaju kako je to isto društvo "netolerantno" spram njega, njegovih potreba i htijenja. Naravno, takvi pojedinci postaju oruđe u rukama onih koje, za ljude poput njih, ne gaje ni trunku empatije, ljubavi i razumijevanja, već ih koriste kao sredstvo u promicanju vlastitih rušilačkih ideja postojeće civilizacije, u nadi stvaranja nekog novog društvenog poretka, po njihovoj namisli i mjeri. Ali, svakako društvenog poretka u kojem obitelj više neće biti temeljna stanica društva.

Ne samo što je rodna ideologija suprotna vjerskoj antropologiji, već je prije svega suprotna zdravom razumu. Shvaćanja o biološkoj¹¹², endokrinološkoj i ne znam sve kakvoj li predestiniranosti takvih pojedinaca teško je bezrezervno prihvatiti ako pratimo slučajeve iz prakse europskih i nacionalnih sudova iz koji razaznajemo da pojedinci koji su živjeli desetke i više godina u braku, izrodili djecu, izraze potrebu u jedanaestoj godini braka postati osobe drugog spola, ostati u tom braku jer su im tako bolje zaštićena prava i interesi i što li sve ne? Pita li se međunarodna zajednica – gdje su u svemu tome 'pogubljeni' prava djece, "najbolji interes djeteta", kojeg ista u pojedinim dokumentima ističe kao svojevrsno 'nadpravo', a onda ga prigodno, potpuno zanemari? A kako i ne bi kad je upravo ona ta koja intrigira i potiče potrebu pojedinaca 'za promjenom', puna razumijevanja za njihovo poimanje pitanja 'osobne sreće', 'ispunjenosti', 'ostvarenosti' i sl., a zapravo, takvi pojedinci postaju tek sredstvo u njenim rukama za ostvarenje temeljito isplaniranog, konačnog nauma. Rodna ideologija nije i ne može biti znanost, to je, kako je lijepo jednom rekao I. Šola, "... neka vrsta ezoterije, čak i gnoze, u smislu prijezira prema biološkoj naravi, ideologija koja smjera k ozakonjenju raznih perverzija i odgojno-obrazovnom teroru nad djecom."¹¹³

112) Vidi: Ah-King, M., *Genderperspektiven in der Biologie*, Philipps - Universität, Marburg, 2014.

113) Šola, I.: *Agora, Slobodna Dalmacija*, 23.4.2017., str. 10.

Živimo u vremenu kada se ljudi rado pozivaju na nužnost tolerancije, pa se s pravom pitamo zašto ne toleriraju, uvažavaju i poštuju stav da je kod onog "biti muško i žensko" naglasak na "biti" i upravo u duhu netolerancije spram naravne datosti, naravnog "biti", gubeći se u bespućima zavodljivosti netolerancije, teže izboru, obliku i modelu, po sistemu "sam svoj majstor"? I onda, kada takvim nastojanjima, društvena zajednica stvori podjele u društvu, sveopći metež i trvenja, postaju od svih skupa, sretni jedino zagovaratelji, promicatelji sulude ideologije. Da to nije tako, zar bismo čitali i slušali o ljudima koji su promijenili spol i postali ono što su 'željeli', pa se nakon toga zatekli u još većem problemu iznalazena načina kako se vratiti u svijet kojem su od rođenja pripadali.

Istina je oduvijek bila i svjedok same sebe i onoga što je lažno, dakle, rodna teorija je osuđena na propast. "S njom se, kako je jednom kazala B. Rosenkranz, austrijska političarka i zastupnica u Europskom parlamentu, ne može živjeti. S njom se može samo umrijeti. Pitanje je hoćemo li se uspjeti pravovremeno osloboditi mreže tih zabluda? Jer najgore posljedice ostaju na jednom esencijalno važnom području, a to je pedagogija. Kakve sve posljedice ostaju na djetetu kojem je odmalena uzdrmana sigurnost u tako očitu datost vlastitog spola, a koja se dalje treba razvijati preuzimajući odgovarajuće forme ponašanja odraslih. Posljedice su i više nego katastrofalne. Ipak, u konkurenciji kultura koje sada postoje, ne može postojati kultura koja ide protiv Zakona Života. Pitanje je samo hoćemo li se na vrijeme osvijestiti ili ćemo dopustiti da nas rodna ideologija uništi?"¹¹⁴

Više optimizma glede ishoda rodne ideologije iznalazimo u stajalištu M. A. Peeters¹¹⁵ koja rodnu ideologiju uspoređuje s divom na glinenim nogama ili s kućom sagrađenom na pijesku. "Rodna ideologija apsolutizira individualnu slobodu, a zapravo je konformistička i hoće sve građane svijeta svrstati u svoje redukcioniističke klišeje. Pravi se da je holistička i da uzima u obzir kompleksnost stvarnosti, a zapravo se zatvara u stereotipe koji isključuju stvarnost (ako postoji stereotipizirana kultura u kojoj je diskurs odvojen od stvarnosti, u kojoj ljudi više ne razmišljaju svojom glavom, onda je to upravo ona u kojoj živimo – naime postmodernost). Rodna ideologija nije sposobna dati odgovor na čežnje čovječanstva. Ona je, naprotiv, čovječanstvo uzela za taoca."¹¹⁶

Put do ljudi olakšava joj, barem za sada, i jezik, točnije mogućnosti koje pruža lingvistički inženjering kao moćno oruđe u rukama takve ideologije, a o čemu je u tekstu već bilo riječi. Ljudi olako prihvaćaju rodnoideološki terminologiju koja se uvlači često tiho, poput tata, u sve pore života, kroz propise, medije, vrtičke programe, školsku literaturu, u obrazovni, zdravstveni sustav i sl. Izbjegava se koristiti sintagma "rodna ideologija" jer ista bi barem za jedan dio javnosti predstavljala poziv na oprez ili barem generirala dvojbu i otvarala pitanja. Korisnije i učinkovitije je pozivati se na napore za ostvarenje ravnopravnosti spolova. Sveprisutna laž koja ubire plodove svoje kameleonske umješnosti. Duboko vjerujemo, samo za neko vrijeme.

Summary

"Gender" versus "Sex" - The starting point on the way to destruction of marriage and family

In this paper, the author is discussing yet another destructive mechanism of obliteration of the existing and creating a new social order where there is no room for the traditional family. This is about the gender ideology advocating a society with no differences between the sexes, thereby annihilating the very anthropological basis of the family. Thereby attempted is separation of the biological sex as a natural condition on one hand, and the social and cultural role of sex (that could be referred to as "gender") on the other hand, aimed at eradication of all the differences between the man and the woman, achieving a denaturalisation of the sexes. It suffices a volition, an individual's wish to be what and when he or she wants to be, all this under the slogans of the right to cho-

114) Više u: Schwarz, M., "Das Ziel ist der 'neue Mensch'", Junge Freiheit (Wochenzeitung für Debatte), 28. Februar 2010, <https://jungefreiheit.de/debatte/interview/2010/das-ziel-ist-der-neue-mensch>, (9. svibnja 2017.).

115) Peeters M.A., osnivačica je Instituta za međukulturalni dijalog (Institute for Intercultural Dialogue Dynamics) u Bruxellesu, predavačica je na papinskim sveučilištima Urnabiana i Kongote Papinskomu lateranskom sveučilištu.

116) Peeters M.A., *Rodna revolucija (Vodič za razlučivanje)*, Verbum, Split, 2016., str. 102-103, 158.

ice, equality, non-discrimination. We are living in a time of an airy dressing of human wishes in the costume of human rights. The given condition and fixed quality of the "sex", relative to the fluidity and variability of the "gender", are losing the battle. The international community has already confirmed its sensitivity about the disparity of human wishes. It is this very community that, in various ways, and especially through the documents of the United Nations, the Council of Europe and the European Union, as well as through the court practices, makes a powerful generator of such ideas, often through documents bearing reasonable and acceptable titles, but containing very well camouflaged essence. The purpose of the paper is to reveal and clarify the backgrounds, and to show the consequences of such subversive attempts aimed against the values of the traditional family and marriage. Family as the only guarantee of survivability of civilisation. Furthermore, the paper is to make a warning to national legal systems about the necessity of a higher level of seriousness and responsibility when accepting certain international community documents.

Key words: sex and/or gender, family and marriage, United Nations, Council of Europe, European Union.